

1 UVOD

Slovenija je mlada država, ki je leta 1991 sprejela svojo prvo ustavo, s katero se je razglasila za demokratično in pravno državo. Ustava priznava temeljne človekove pravice in svoboščine, med njimi v 42. členu tudi pravico do svobodnega združevanja. S tem je posamezniku dana možnost, da se združuje z ljudmi s podobnimi interesi in se na ta način integrira v družbo. Zavest o pripadnosti določeni skupini krepi človekovo samozavest in občutek pripadnosti družbi. To pa je za današnji način življenja zelo pomembno, saj ljudje živijo zelo odtujeno in ne čutijo povezanosti s širšim družbenim okoljem.

Pravica do svobodnega združevanja je pomembnejša, kot se morda zdi na prvi pogled, saj posamezniku ne da le možnosti povezati se z ljudmi, ki imajo podobne poglede, temveč takšne organizacije velikokrat prispevajo k uresničevanju širšega javnega interesa. Na ta način se z države prenese odgovornost zagotavljanja kolektivne dobrine na civilno družbo, ki na ta način lahko prispeva k boljšemu zagotavljanju teh dobrin.

Posamezniki se lahko na podlagi omenjenega ustavnega določila združujejo v različne organizacije, ne da bi za to posebej potrebovali dovoljenje zakonodajalca. Če pa hoče takšna organizacija nastopati enakopravno z ostalimi subjekti v pravnem prometu, mora svoj obstoj registrirati, kot to zahteva zakon. Zato je dolžnost države, da zaradi pravne varnosti tretjih in organizacij samih, poskrbi za ustrezno pravno regulacijo, ki ureja ustanovitve, delovanje in sistem pridobitve pravne osebnosti.

Zaradi razmaha civilne družbe je teh asociacij vse več, zakonsko pa so urejene le nekatere. V tujini ima civilna družba daljšo tradicijo kot v Sloveniji, ki razcvet doživlja šele v zadnjih letih. Razvoj nevladnega sektorja je v primerjavi s tujino še v povojih. O NVO se je v Sloveniji začelo govoriti po letu 1990, ko je nova Ustava ustvarila možnosti za takšen razvoj. Skupaj s pravico do svobodnega združevanja so to omogočile še pravica do zasebne lastnine in pravica do svobode govora in mišljenja. Nov pravni in družbeni red je odprl možnosti medsebojnega povezovanja posameznikov. Vendar sama ustavna ureditev ni dovolj. Potrebna je tudi zakonodaja, ki ureja izvrševanje pravice s tem, da se moramo zavedati, da je vsak zakon nujno zlo, kajti prekomerna normativizacija pomeni omejevanje z Ustavo zagotovljene pravice. Zakoni naj bi bili splošni in naj bi urejali le temeljna načela. Nikjer v svetu sektor NVO ni popolnoma zakonsko urejen, ker to zaradi omejevanja pravice niti ni primerno in tudi možno glede na to, kako hitro se razvija civilna družba. Tudi v Sloveniji so urejene le določene statusne oblike NVO, in sicer so to: društva, ustanove in zavodi, ki so najpogostejše oblike v praksi.

Namen moje naloge je preučiti in predstaviti pojem NVO, ugotoviti, kako je nevladni sektor pravno urejen v Sloveniji in v kolikšni meri je prisoten v realnem življenju in tudi izkoriščen, glede na možnosti, ki jih ponuja. Na samem začetku se postavi vprašanje, kaj so NVO in katere statusne oblike uvrščamo v to klasifikacijo. Slovenska zakonodaja pojma NVO sicer ne uporablja in tudi ne pozna splošnega registrskega zakona za različne pojavne oblike, ki se lahko po svojih značilnostih uvrščajo med NVO. Ureja pa s posameznimi zakoni določene statusne oblike, ki se kvalificirajo kot NVO. To so društva, ustanove in zavodi, ki so posebnost slovenske pravne ureditve, zraven pa še zadruga, politične stranke in sindikati. Glede na načelo numerus clausus, so to edine možne statusne oblike NVO v Sloveniji. Poleg statusne zakonodaje, ki naj predstavlja le podlago za razvoj nevladnega sektorja, pa zelo pomembno vlogo igrajo tudi druga področja, predvsem davčno, ki je enako pomembno ali morda celo pomembnejše za sam razvoj tega področja v državi. Pomembna je tudi ureditev možnosti financiranja teh subjektov. Veliko vlogo pri razvoju NVO igra tudi država, pa ne samo na zakonodajnem področju, temveč tudi pri finančni podpori in pri upoštevanju teh subjektov kot enakopravnih sogovornikov pri zagotavljanju kolektivnih dobrin, kjer lahko te organizacije odigrajo pomembno vlogo.

V diplomskem delu želim prikazati položaj NVO v Sloveniji v praksi, pri čemer so izdelana tudi priporočila za izboljšanje položaja NVO. Diplomsko delo skuša prikazati številne težave, s katerimi se srečujejo NVO pri svojem delovanju. Na podlagi ugotovitev želim podati smernice in priporočila za učinkovitejše delovanje NVO in tudi predloge, kako izboljšati kakovost življenja uporabnikov (vključevanje v procese družbenega življenja).

Cilji diplomskega dela so:

- zbrati in analizirati prispevke, tekste, zakone o NVO,
- prikazati in analizirati položaje NVO v Sloveniji in vzpostavitev pogojev za vključevanje NVO v procese urejanja družbenega življenja,
- opisati dejansko stanje in ureditev razmerij med NVO in državnimi organi ter med organi samoupravnih lokalnih skupnosti in tudi ureditev javno koristnega delovanja NVO in težav, s katerimi se srečujejo pri svojem delovanju,
- prikazati delovanje NVO v EU (primerjalno in možnost sodelovanja ter pridobivanja finančnih sredstev iz Evropskih skladov), ustvarjanje pogojev za trajnostni razvoj NVO in oblikovanje njihovih mrež ter krepitev dialoga med Vlado in civilno družbo,
- ugotoviti, kaj ljudje vedo o NVO in kako se skušajo vključevati v procese družbenega življenja,
- konkretno prikazati, kako se NVO vključujejo v procese družbenega življenja (v Sonček - Zvezo društev za cerebralno paralizo).

Preverjene so hipoteze (potrjene ali zavržene):

- odnos države do financiranja NVO je pokroviteljski, NVO se tako nenehno nahajajo na robu preživetja,
- pomembno je sodelovanje uporabnikov z NVO,
- razmerje med NVO in državnimi organi je neurejeno.

Za teoretična izhodišča je uporabljena literatura s področja NVO tujih in domačih avtorjev ter razni članki objavljeni na internetu in v časopisju. Uporabljena je tudi študijska Visoke šole za management v Kopru (predvsem pri predmetu Management nepridobitnih organizacij, avtorja Nada Trunk Širca in Mitja I. Tavčar). V pomoč pa so mi bile tudi izkušnje, pridobljene v službi, in sicer v Četrtni skupnosti Moste, kjer sodelujemo z različnimi NVO, in tudi podatki, pridobljeni v Zvezi Sonček. Uporabljena je metoda intervjuja (polstrukturirani intervju), in sicer zbiranje primarnih podatkov na sedežu Zveze Sonček (intervju z direktorjem društva). Seznam vprašanj je bil vnaprej pripravljen, vendar so vprašanja nastajala tudi spontano (po trenutni presoji). Uporabljena je bila snemalna naprava, intervju pa je bil tudi zapisovan. Odločila sem se za analitični pristop, kvalitativno metodo analize (deduktivno razmišljanje). Podatke sem pregledala in analizirala in tako pridobila želeni rezultat. Največjo omejitev sem iskanju podatkov pričakovala pri Zvezi Sonček, drugod pa ne.

Na koncu je prikazan način vključevanja NVO v procese urejanja družbenega življenja – konkretno v Zvezi Sonček.

2 OPREDELITEV POJMA NEVLADNA ORGANIZACIJA

»Ko govorimo o NVO, se srečamo z dvema stališčema. Prvo stališče NVO opredeljuje kot posebne pravne enote medtem, ko drugo vidi NVO kot generični pojem za vse vrste organizacij, v katere se združujejo posamezniki zaradi skupnih interesov in namenov, katere lahko na ta način uresničujejo.« (Horvat 1996, 131)

»Torej NVO niso posebna vrsta organizacij, temveč gre za pojem, ki vključuje številne zasebnopravne subjekte, ki so včasih organizirani na način, predviden z zakonom (npr. društva, ustanove, okoljevarstvene, humanitarne organizacije, ...). Praviloma so pravne osebe zasebnega prava.« (Trstenjak 1999 a, 885)

V okviru NVO govorimo na eni strani o pravici posameznikov, da organizirano delujejo na določenem področju, na drugi strani pa o dolžnosti države, da omogoči enakopravno delovanje NVO z drugimi subjekti.

NVO so temeljni institut civilne družbe in glavna zahteva demokratične države. Raziskave so pokazale, da so obstajale in obstajajo v vseh družbah, tako v času kot v prostoru. So neizogiben instrument pluralizacije, demokratizacije in svobode v postmodernih družbah. Predstavljajo namreč ravnotežje oblastni sferi. Glede na njihove značilnosti jih uvrščamo med državo in trg, med javno in zasebno sfero. V njihovem okviru so lahko posamezniki udeleženi pri izvajanju nalog, ki jih je včasih monopolno izvajala država oz. jih država ne izvaja, ker za to nima interesa, so pa zelo pomembne za širšo družbo. Predstavljajo pa tudi dopolnilo javnim službam pri zagotavljanju blaginje za ljudi. Ena glavnih značilnosti NVO je namreč njihov namen, ki je splošno koristen in dobrodelen. Pojavljajo se na področjih, kjer javni sektor ne more zadovoljiti različnih potreb in interesov ljudi.

2.1 Kratek zgodovinski pregled nastanka NVO

Razvoj NVO seže na Slovenskem daleč v zgodovino. »O zasnovah povezanosti ljudi na NVO podoben način v slovenskem prostoru je mogoče govoriti že z obravnavanjem različnih skupnosti iz 7. in 8. stoletja našega štetja, ki so bile večinoma namenjene ustanavljanju zvez in združb prijateljev ter doseganju različnih drugih namenov.« (Črnak, Meglič in Vojnovič 1999, 5)

Zgodovinsko gledano pomeni začetek tovrstnih organizacij nastanek cehov (obrnjskih bratovščin), verskih dobrodelnih organizacij in fundacij v 14. stoletju. Še zlasti cerkev je imela v kasnejšem obdobju pomembno vlogo pri razvoju dobrodelnih in socialnih dejavnosti. Vse države, ki so se oblikovale v slovenskem prostoru, so jim prepuščale pomembno socialno vlogo. To je skrb za reveže in za druge marginalne skupine prebivalcev, za katere država ali mesta niso poskrbela. Cerkev ni ostala le pri

dobrodelni dejavnosti, ampak se je širila tudi na področje kulture, izobraževanja in zdravstva. Njena razvejana dejavnost je obsegala oskrbo siromakov, varstvo sirot in ubobožane mladine, širše mladinsko skrbstvo, organiziranje ljudskih in dijaških kuhinj, vzdrževanje bolnišnic, hiralnic in zavetišč, posebne zavode za mladino, slepe, gluhe in pohabljeni in druge pomoči potrebne.

V prvi polovici 19. stoletja najdemo prva delavska gibanja, ki so bila s kasnejšo ureditvijo prepovedana oz. omejena v svojem delovanju. Prvi pravni akti, ki urejajo področje interesnega združevanja, so bili izdani po letu 1850. Tako prinaša društveni patent (izdan s strani cesarja avstro – ogrske monarhije) prvo ureditev društev, Zakon o pravici do združevanja v društva in politična društva iz leta 1867 pa prvo zakonsko ureditev tega področja. Poseben pomen ima v tem obdobju, ob dejstvu, da so bili Slovenci kmečko in delavsko prebivalstvo, vodilni razred pa so predstavljali tujci, nastanek gibanj, namenjenih narodnostnemu prebujanju. Najpomembnejše oblike združevanja so bile čitalnice kot shajališča višjih slojev in tabori kot oblika množičnega zbiranja ljudi na prostem. Pomembno vlogo so imele tudi zadruge oz. zadružništvo kot gibanje za obrambo interesov slovenskih kmetov, obrtnikov in delavcev, ki je s približno 1700 zadrugami pred drugo svetovno vojno pomenilo izredno množično obliko stanovske samoorganiziranosti.

Zaradi pritiska rastočega kapitalizma na podeželje, visokih odškodnin za zemljiško odvezo in visokih davkov se je slovenski kmet ubranil propada prav z razvijanjem zadružništva. Zadruge so predstavljale obliko samoorganizacije in samopomoči za kmete, v manjši meri pa tudi za delavce in niso bile usmerjene v dobiček. Razvile so se kmetijske, strojne, živinorejske, mlekarske, sirarske, vinarske proizvodne zadruge, nabavno prodajne zadruge, posojilnice in hranilnice, za delavce pa še stanovanjske, proizvodne in kreditne zadruge. Med delavci so se izoblikovala podporna društva, prostovoljne bolniške in pokojninske blagajne in razni skladi pri socialnih organizacijah. Zlasti kmečke zadruge so opravljale tudi neprofitne dejavnosti. Zgodovinsko pomemben je tudi nastanek prvih političnih strank, ki so podpirale različne vrste organizacij.

Konec druge svetovne vojne in prihod socialističnega družbenega sistema je pomenil zaton delovanja NVO. Delovanje takšnih organizacij je v tistem času pomenilo nevarnost politični oblasti in je bilo organizirano v zelo omejeni obliki, največkrat na lokalnem nivoju in v stanovske namene (gasilci, planinci ...). Nekaj organizacij je sicer uživalo podporo države (npr. Rdeči križ, Zveza prijateljev mladine), številne dejavnosti pa so bile prenesene v t.i. družbenopolitične organizacije. Nekaterih oblik NVO (npr. fundacij) pa ob upoštevanju takratnih omejitev zasebne lastnine ni bilo mogoče ustanoviti. Pomemben mejnik je predstavljalo leti 1974, ki je z novim Zakonom o društvih pomenilo začetek ustanavljanja NVO, pri čemer so te organizacije ostajale ob nestimulativni finančni podpori države majhne in nemnožične. Istočasno je prišlo do razvoja skupin za

samopomoč, skupin za vzajemno pomoč in alternativnih skupin na področjih, kjer tovrstnih uslug ni zagotavljala država. Po letu 1980 so nastajala številna nova družbena gibanja (mirovna, ekološka, za varovanje človekovih pravic, duhovna itd), pri čemer je del udeleženih kasneje prešel v politično sfero, del pa je ostal na nevladni ravni. Osamosvojitve Slovenije v letu 1991 pa za razliko od razvoja v ostalih tranzicijskih državah ni prinesla tako množičnega nastanka novodobnih NVO, razen na nekaterih področjih (šport, kultura, socialno varstvo). Številna pričakovanja po uvedbi formalne demokracije o povečevanju vpliva civilne družbe ne procese političnega odločanja in o utrditvi civilne družbe kot podlage za kvalitetne odločitve na nivoju države se niso uresničila. Pereča je ostala večina težav, s katerimi so se srečevale NVO v preteklosti.

2.2 Razumevanje pojma nevladna organizacija

V teoriji se pojavljajo različni termini za organizacije, ki jih ne moremo uvrstiti niti v javni niti v privatni sektor, vsak izmed njih pa tudi izpostavi eno od značilnosti: NVO, neprofitne organizacije, dobrodelne organizacije (v Angliji se uporablja izraz charity), volonterske organizacije, tretji sektor (večinoma v ZDA).

Pojem NVO se v večini držav enači z določenim sektorjem, ki ima v različnih državah različno ime in vsebino:

- Neprofitni sektor (nonprofit sector) se kot ime najpogosteje uporablja v ZDA. Za to poimenovanje je značilno poudarjanje, da te organizacije niso ustanovljene zaradi dobička. Če ga ustvarijo, ga morajo porabiti v zvezi z dejavnostjo organizacije oz. ga ne smejo deliti.
- Neodvisni sektor (independent sector) poudarja upravljalno neodvisnost od državnega in profitno usmerjenega sektorja. Kljub temu se te organizacije lahko v določeni meri financirajo iz javnih financ ali s podjetniškimi dotacijami.
- Dobrodelni sektor (charitable sector) je značilen za Veliko Britanijo. Poudarek je na finančnih prispevkih v dobrodelne, humanitarne namene. Te organizacije ponavadi nimajo lastnih finančnih virov.
- Prostovoljni sektor (voluntary sector) poudarja prostovoljno, brezplačno delo v teh organizacijah, kar pa ne pomeni, da večine dela ne opravijo stalno zaposleni, to je plačani profesionalci.
- Neobdavčeni sektor (tax-exempt sector) poudarja davčno ugodnejši status – zagotavljanje davčnih oprostitvev ali olajšav – v nasprotju s profitnim sektorjem.
- Nevladni sektor (non-governmental sector) poudarja pristo delovanje, torej delovanje brez vladnega vpliva.
- Socialna ekonomija (associational sector) poudarja vlogo institucij, kot so hranilnice, zadruge, razne zavarovalne institucije.

- Tretji sektor (third sector) poudarja, da poleg države in zasebnega profitnega sektorja obstaja še en sektor, ki je prvima enakovreden. Opozarja tudi, da je za skladen razvoj nujno tesno sodelovanje in povezovanje med vsemi sektorji. (povzeto po Kamnar 1999, 30)

»Pojem nevladni se uporablja za oznako formalnih oblik združevanja, ki imajo statusno pravno položaj pravne osebe zasebnega prava. S to oznako se poudarja neodvisnost zasebnopravnih organizacij od države na vseh ravneh njihovega obstoja:

- pri ustanovitvi (organizacije so odvisne le od zakonsko določenih pogojev za registracijo),
- pri delovanju (organizacije samostojno določajo svoje dejavnosti, cilje, naloge in način uresničevanja, država nima neposrednega vpliva na notranje upravljanje),
- pri prenehanju (država ne more odrediti prenehanja takšne organizacije, po prenehanju se premoženje organizacije ne prenese na državo, temveč večinoma na po dejavnosti podobno organizacijo istega tipa).« (Šporar, Strojani in Bien 2004, 15)

Nekateri avtorji poudarjajo, da je treba neprofitno organizacijo razumeti kot splošen pojem ali kot model izvajanja javnih oziroma socialnih služb in ne kot posebno organizacijsko obliko, čeprav vse javne službe niso organizirane kot neprofitne organizacije. Iz navedenih značilnosti je razvidno, da se pojma nevladni in neprofitni ne pokrivata v celoti. Po eni strani so NVO lahko neprofitne ali profitne, neprofitne organizacije pa so lahko vladne (državne, javne) ali nevladne.

»Pojem neprofitno delovanje, uporabljen najpogosteje v pomenskih zvezah, kot sta neprofitne organizacije in neprofitni sektor, je eden od pojmov, ki jih tisti, ki jih uporabljajo, praviloma ne definirajo; ga jih/ga pa že definirajo, potem podajo iz termina samega izpeljano definicijo, ki pove, kaj neprofitno delovanje ni, ne pove pa, kaj je.« (Kolarič, Črnak – Meglič in Vojnovič 2002, 10)

Poimenovanje »neprofitni« temelji na definiciji neprofitnosti, ki pravi, da pod neprofitnostjo razumemo tisto delovanje, kjer se razlika med prihodki in odhodki ustvarja, vendar se ne deli niti med lastnike niti med člane (če obstajajo) niti si ga ne sme deliti uprava ali drug organ, niti pravne osebe, ampak se dobiček lahko uporabi le za financiranje dejavnosti oz. namena, za katerega je ustanovljena pravna oseba. Neprofitna dejavnost je omenjena v Zakonu o zavodih, Zakonu o gospodarskih javnih službah, Zakonu o ustanovah, Zakonu o društvih in v Zakonu o davku od dobička pravnih oseb.

»Neprihoditne organizacije delujejo v javnem interesu in je njihov namen trajno zagotavljati storitve in dobrine, ki so pogoj za uspešno delovanje družbe kot celote, njenih podsistemov in posameznega človeka in niso ustanovljene zaradi ustvarjanja dobička.« (Trunk Širca in Tavčar 2000, 3)

»Neprofitne organizacije v najširšem smislu tako predstavljajo organizacije v zasebnem pravu, ki jih osebe zasebnega prava ustanovljajo za različne cilje, vendar pa nobena med njimi ni ustanovljena za ustvarjanje dobička. Nekatere med njimi (npr. gospodarsko interesno združenje in zadruga) so primarno ustanovljene za zasledovanje ciljev članstva in glede na ustanovitev s strani gospodarskih subjektov ne morejo spadati med klasične NVO.« (Strojan, Šporar, Bien 2000, 9)

»Kot je razvidno iz naše pravne ureditve, lahko gospodarske družbe, podjetja in zasebniki delujejo kot neprofitne organizacije, kadar opravljajo javno službo s koncesijo. Ker so na ta način vključeni v javno mrežo, bi bilo smiselno tudi njih prištevati v javni sektor. Za tako opredelitev javnega sektorja pa bi morali postaviti drugačna merila od predhodno uporabljenih.« (Kamnar 1999, 33)

Specifična oblika povezovanja je sindikat kot organizacija delavcev, ki mora za pridobitev upravne subjektivitete izpolnjevati določene pogoje. Zakonsko ločeno so urejene politične stranke, katerih namen je uresničevanje političnih ciljev državljanov, ki se v stranko združujejo. Stranke ne morejo opravljati neprofitne dejavnosti, lahko pa ustanovijo podjetje za opravljanje založniške ali kulturne dejavnosti. Sredstva, ki jih stranke pridobivajo s takšno dejavnostjo, so omejena, zanimiva pa je določba, po kateri morajo presežek odvesti za dobrodelne namene.

Ker zakonske opredelitve pojma NVO v Sloveniji nimamo, je glede na statusno obliko možno med NVO uvrstiti: družbo civilnega prava, društva, ustanove, zasebne zavode, sindikate in politične stranke.

Tabela 2.1 prikazuje organizacijske oblike NVO, ki jih v Sloveniji najdemo na podlagi delitve na pridobitne in nepridobitne oblike. Prikaz temelji na definiciji neprofitnih organizacij oz. NVO in so specifika slovenske pravne ureditve.

Tabela 2.1 Organizacijske oblike NVO

VRSTA ORGANIZACIJ	NEPROFITNE	PROFITNE
JAVNE	<ul style="list-style-type: none"> - organizacije, ki izvajajo državne funkcije in funkcije lokalne samouprave - javni zavodi (šole, bolnišnice ...) - javni gospodarski zavodi 	<ul style="list-style-type: none"> - javna podjetja
NAPOL JAVNE	<ul style="list-style-type: none"> - zbornice (gospodarske, obrtne ...) 	<ul style="list-style-type: none"> - javna podjetja z udeležbo zasebnega kapitala - zasebna podjetja s koncesijo
ZASEBNE	<ul style="list-style-type: none"> - društva - zasebni zavodi - ustanove - zadruga - gospodarska interesna združenja - gospodarske družbe za opravljanje neprofitnih dejavnosti - politične stranke - verske skupnosti - sindikati - poklicna združenja 	<ul style="list-style-type: none"> - podjetja - samost. podj. - gospodar. družbe - povezane družbe - banke - zavarovalnice

Vir: Strojjan, Šporar, Bien 2000, 10

»Poleg nesoglasja o poimenovanju organizacij obstaja tudi nesoglasje o definiciji tega organizacijskega kompleksa. Teorija je izoblikovala več tipov definicij in nobena izmed njih ni toliko natančna, da bi zajela vse organizacije. Pomembna angleška teoretika navajata naslednje tipe definicij:

- legalna definicija: NVO so tiste organizacije, ki jih kot take definira zakonodaja države,
- ekonomska definicija: organizacijo definira glede na vir prihodkov; organizacija je neprofitna, če so glavni vir (več kot polovica) njenih prihodkov prispevki donatorjev, članarina itd.,
- funkcionalna definicija: poudarja funkcijo organizacije, ki je v produkciji dobrin in storitev v skupno dobro,
- strukturno – operacionalna definicija: poudarja strukturo in delovanje organizacij; med NVO spadajo tiste organizacije, ki so:

- formalno konstituirane,
- nevladne/privatne glede na ustanovitelje,
- neprofitno distributivne,
- samostojno vodene in upravljane ter
- vključujejo pomemben del prostovoljnega dela.« (Kolarič 1994, 110)

Slednja definicija je najbolj uporabna, saj zajema vse organizacije, ki imajo določene skupne strukturalne značilnosti ne glede na področje delovanja in geografsko lokacijo. V realnosti se pojavlja veliko število organizacijskih struktur in zato je zelo pomembno, da se izoblikujejo kriteriji, ki omogočajo uvrstitev neke asociacije med NVO:

- prvi je kriterij ciljev oz. namenov, ki so pri NVO splošno koristni, saj opravljajo javne storitve in proizvajajo javne dobrine, ki služijo javnemu dobru,
- ustanovitelji so, kot drugi kriterij, posamezniki, fizične osebe, saj gre za uresničevanje človekove pravice do svobodnega združevanja,
- izvajalci dejavnosti so lahko profesionalci ali pa prostovoljci tako, da lahko govorimo o čisto profesionalnih in čisto volonterskih ter mešanih NVO,
- kriterij uporabnikov storitev; NVO lahko deluje v korist vseh članov družbe ali pa samo v korist posebne družbene skupine, to je njenih članov,
- zadnji je kriterij funkcije; med NVO, ki delujejo v korist vseh članov, uvrščamo storitvene servise, zagovorniške organizacije in fundacije. Organizacije, ki delujejo v korist članov, pa so različni klubi, profesionalne in strokovne organizacije, sindikati, politične stranke itd.

»Poleg številnih prednosti, pa imajo seveda NVO tudi nekatere pomanjkljivosti, na katere opozarja tudi teorija. L.M. Salamon je kot takšne opredelil: nezadostnost, partikularizem, amaterizem oz. volonterizem in paternalizem. Poudarja, da distribucija dobrin in storitev NVO lahko vodi v segmentacijo in diferenciacijo uporabnikov ter njihovo ločevanje po kulturnih, ideoloških, socialnih, rasnih in drugih karakteristikah. Značilnost za te vrste organizacij pa je tudi mnogovrstnost in konfliktnost ciljev; takšen primer je konflikt med željo po ohranitvi avtonomije in neformalnosti ter odvisnostjo od financerjev in potrebo po določeni stopnji formalnosti na drugi strani.« (Kolarič 1994, 107)

2.3 Statusne oblike NVO v Sloveniji

Tabela 2.2 prikazuje statusne oblike NVO, ki jih najdemo v Sloveniji

Tabela 2.2 Statusne oblike NVO v Sloveniji

VRSTE	ORGANIZACIJSKA OBLIKA
NEFORMALNE NVO	<ul style="list-style-type: none">- neformalno »de facto« združevanje- družba civilnega prava
FORMALNE NVO	<ul style="list-style-type: none">- društva- zasebni zavodi- ustanove

Vir: Strojan, Šporar, Bien 2000, 12

V Sloveniji med NVO prevladujejo društva, drugih oblik je le približno 3%. Tako je bilo konec leta 1997 registriranih približno 15.000 društev, 350 verskih skupnosti, 60 ustanov, 120 zadrug in 160 zasebnih zavodov. Po nekaterih ocenah približno tretjina društev obstaja samo formalno, polovica vseh društev je namenjena samo članstvu. Tako je moč NVO dokaj šibka, zlasti ob upoštevanju, da je delež zaposlenih v društvih (glede na vse zaposlene v Sloveniji) konec leta 1990 znašal približno 0,3%, kar je bistveno manj kot v razvitih državah, neobetavna pa je tudi rast števila zaposlenih v NVO sektorju, saj se letno (v zadnjih petih letih) večja le za skromnih 2,5% letno. Po podatkih Ministrstva za notranje zadeve so najpogostejša področja delovanja registriranih društev (na dan 31.12.2006) naslednja:

DRUŠTVA ZA POMOČ LJUDEM	2.716
ŠPORT	7.222
KULTURNA IN UMETNIŠKA DRUŠTVA	2.898
ZNANSTV., IZOBRAŽ., STROK. IN POKLIC. DRUŠTVA	1.966
DRUŠT. ZA VARST.OKOLJA, GOJITEV IN ŽIVALI	1.481
STANOVSKA DRUŠTVA	1.397
DRUŠTVA ZA RAZVOJ KRAJA	1.253
NACIONALNA IN POLITIČNA DRUŠTVA	242
DRUŠTVA ZA DUHOVNO ŽIVLJENJE	339
OSTALA DRUŠTVA	537
SKUPAJ	20.0051

»Kazalec razvitosti nevladnega sektorja je tudi delež zaposlenih v teh organizacijah. V Sloveniji je tudi ta odstotek zelo nizek v primerjavi z drugimi državami. To kaže tudi na specifični razvoj sektorja v Sloveniji, saj so v preteklosti prevladovala le ljubiteljska društva, bistveno manj pa je organizacij, katerih storitve so namenjene širši javnosti in ne samo članom. Torej večina ljudi v NVO dela kot prostovoljci. Dinamika novega zaposlovanja pa je tudi zelo slaba, od leta 1990 je številka zrasla le za 14% ». (Črnak, Meglič, Vojnovič 1999, 16)

Položaj NVO v Sloveniji je zaskrbljujoč. Podatek, da 85% NVO nima niti enega zaposlenega, da ima več kot 80% NVO v povprečju letni prihodek do 3,0 mio SIT, 12% organizacij od 3,0 do 10,0 mio SIT in le 8% nad 10,9 mio SIT kažejo na nizka sredstva, s katerimi NVO opravljajo svoje dejavnosti.

Kot v večini tranzicijskih držav je tudi v Sloveniji NVO sektor slabo razvit. (Mnenje o slabo razvitem NVO sektorju je zaslediti tako med NVO kot tudi med vladnimi službami, kakršna je npr. Služba Vlade za Evropske zadeve – Svez. To je razvidno iz mnenja neodvisnega strokovnjaka dr. Vana Hultna, ki je v letu 2000 prišel na enotedenski obisk z namenom analize položaja NVO v Sloveniji in je pripravil poročilo o tem). Delno tudi kot posledica nestimulativne davčne zakonodaje, ki NVO ne omogoča pridobivanja sredstev s strani posameznikov in gospodarstva, saj le – ti niso stimulirani za donacije NVO. Vendar pa to ne more biti edini razlog za šibak položaj NVO. Takšen položaj je tudi posledica favoriziranja javnih služb s strani države, čeprav na nekaterih področjih enako dejavnost opravljajo NVO, ob izkazano boljših rezultatih in nižjih stroških. Država na nekaterih področjih odkriva prednosti, ki jih NVO ponujajo, vendar je razvoj in sodelovanje praviloma prepuščeno posameznim iniciativam, razen pri nekaterih ministrstvih, kjer so NVO opredeljene kot pomemben partner za prihodnost. Zanimanje države za razvoj NVO na področju človekovih pravic je sicer zaznavno, vendar bolj na ravni načelne kot pa konkretne podpore države. To je v nasprotju z nalogami, ki smo jih prevzeli v procesih vključevanja Slovenije k EU, še zlasti z dokumentom Partnerstva za pristop (pripravljen v letu 1999 opredeljuje kratkoročne prioritete za leto 2000 in srednjeročne prioritete za obdobje od 2000 do 2002), ki kot glavne prednostne naloge določa izpolnjevanje kopenhagenskih meril. Država kandidatka mora skrbeti predvsem za stabilnost institucij, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, človekove pravice ter spoštovanje in varstvo manjšin. NVO zagotovo spadajo med subjekte, ki zagotavljajo razvoj navedenih področij. PHARE program predvideva finančna sredstva in podporo državam kandidatkam za oblikovanje in demokratično delovanje civilne družbe. Podpora je namenjena spodbujanju demokratičnih procesov, med drugim tudi institucionalni krepitvi NVO. V okviru EU je bil tudi ustanovljen

Ekonomsko – socialni svet EU kot predstavnik NVO v EU, ki ima predvsem svetovalno vlogo.

»Svet omogoča in pospešuje sodelovanje civilne družbe v procesih odločanja, s čimer povečuje legitimnost in demokratičnost sprejetih odločitev. V okviru Sveta Evrope ima podoben status NGO LiaisonCommitte, ki državam članicam nudi tudi svetovanje ob sprejemanju zakonodaje, povezane z NVO.« (Zelinski 1998, 33)

Pravno informacijski center P.I.C. navaja, da je po mnenju številnih NVO v Sloveniji glavni vzrok za slabo sodelovanje med NVO in državo nezainteresiranost in pomanjkanje politične volje s strani države za reševanje težav, s katerimi se NVO srečujejo. Težave se pojavijo v odnosu države do NVO, ko državni organi ne izpolnjujejo obveznosti, ko kršijo roke za odgovor, ko postopki tečejo prepočasi in tudi številne urgence ostajajo brez učinka, kar kaže na podcenjevalen odnos države do NVO (Poročilo Varuha človekovih pravic in svoboščin za leto 1999). Če Evropa (kot ugotavlja Evropska komisija) temelji na vrsti vrednost, ki so skupne vsem njenim družbam, to je na človekovih pravicah in institucijah, ki temelje na vladavini prava, kar vključuje tudi dostopnost javnih služb vsem članom družbe, tega ne moremo trditi za Slovenijo. Vključevanje NVO v postopke odločanja, v postopke priprave zakonov, zagotavljanje informacij NVO, javnost postopkov in možnost vključevanja NVO v pripravo in sprejemanje podzakonskih ter drugih aktov v Sloveniji, pač ne deluje kot v razvitih demokracijah. Vključevanje NVO v posamezne delovne skupine, postopke sprejemanja in informiranje le – teh o pripravi aktov bi lahko pripomoglo h kvaliteti aktov. Treba je tudi zagotoviti materialne pogoje, formalno moč takšnih skupin in sodelovanje državnih uradnikov v le – teh. S tem bi se tudi dvignil ugled državnih institucij. Pomembno vlogo bi NVO želeli imeti tudi sedaj, ko smo že v EU. Takšen interes je pokazala tudi Evropska komisija, ki priporoča, da je treba nevladni sektor kot enakovrednega partnerja aktivno vključiti v vse postopke in diskusije, ki se nanašajo nanj državam pa priporoča predvsem naslednje:

- boljše poznavanje in razumevanje nevladnega sektorja na splošno,
- vzpostavitev razmerja med državo in nevladnim sektorjem – NVO mora biti dana možnost sodelovanja z državo, kar vključuje tudi pogodbe med državo in njimi,
- sprejetje ustrezne zakonodaje,
- finančne osnove in konkurenčna pravila,
- zagotavljanje pozitivne vloge v družbi in pospeševanje donacij,
- zagotavljanje izobraževanja,
- informacijski razvoj,
- dostop do programov, sofinanciranih s strani strukturnih skladov v okviru EU.

Glede na številne težave, povezane s kadrovsko šibkimi NVO, je treba krepiti oblikovanje servisnih NVO za podporo NVO sektorju, ki lahko zagotovijo profesionalno pomoč na področjih informiranja, svetovanja, izobraževanja, povezovanja, pridobivanja sredstev itd. Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj NVO (v nadaljnjem besedilu CNVOS) je ena od infrastrukturnih NVO, torej organizacija, ki služi kot podpora ostalim NVO. Po njihovih podatkih ta trenutek (leto 2006) obstaja v Sloveniji okrog 19.160 društev (vir AJPES), 1.883 zavodov (vir AJPES) in 156 ustanov (vir MNZ). Vlada ne more z vsemi NVO in organizacijami civilne družbe voditi posamičnega dialoga, torej potrebuje na drugi strani neko mrežo, s katero lažje vzpostavlja nepretrgan dialog. CNVOS ni krovna organizacija, je dejansko samo pisarna, ki pomaga koordinirati, NVO pa se same avtonomno odločajo o svojih vsebinah in taktikah. Ob ustanovitvi zavoda je njegovo dejavnost denarno podprla Služba vlade za evropske zadeve (v nadaljnjem besedilu Svez) in z njim podpisala pogodbo do leta 2006. Obveznosti Sveza so v pristojnosti Ministrstva za javno upravo. CNVOS mora po določitvi svojega poslanstva služiti interesom celotnega nevladnega sektorja, ne da bi vzpostavili odvisnost od Vlade. Dejavnost zavoda je vpeta v pripravo dogovora med Vlado in NVO, spodbujanje nastanka novih mrež NVO in propagiranje informacijskega poslanstva pa izpolnjuje z objavami razpisov, pravnih novosti in novic o dogajanju v Evropski uniji. Evropska komisija pa z denarjem podpira nekatere programe. Tako je projekt NVO v razširjeni EU vreden 68.800 evrov. 60% sredstev prispeva komisija, preostalo pa CNVOS. Marca 2001 je CNVOS ustanovilo 27 NVO, njeno dejavnost pa so podprle Svez, veleposlaništvo kraljevine Nizozemske in Evropska komisija. Tri leta pozneje je med člani zavoda 150 NVO. (Vir: internetna stran CNVOS)

CNVOS si s svojim delovanjem prizadeva za dosego naslednjih ciljev:

- uspešnejše izvajanje dejavnosti in vidnejše uresničevanje poslanstva NVO,
- pomembnejši položaj NVO v družbi,
- ozaveščanje javnosti o vlogi in pomenu NVO,
- povezovanje in sodelovanje med NVO na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni,
- razvoj civilne družbe in predvsem nevladnega sektorja,
- seznanitev državnih in drugih institucij s stališči NVO,
- krepitev dialoga z Vlado RS, lokalnimi oblastmi in mednarodnimi institucijami,
- sistemske spremembe v prid nevladnemu sektorju.

Navedene cilje bo CNVOS dosegel na naslednje načine:

- s spodbujanjem in pospeševanjem razvoja NVO v Sloveniji,
- z izmenjavo znanj, informacij, izkušenj,
- z lobiranjem,
- s sodelovanjem z mednarodnimi nevladnimi in političnimi organizacijami,
- s spodbujanjem sodelovanja med NVO in drugimi organizacijami civilne družbe,
- s spodbujanjem sodelovanja in dialoga med NVO in lokalnimi oblastmi ter državnimi institucijami,
- s spodbujanjem sodelovanja slovenskih NVO z mednarodnimi,
- s spodbujanjem prostovoljnega dela in solidarnosti,
- s seznanjanjem javnosti o pomenu NVO.

Za uspešno in učinkovito delovanje CNVOS in celotnega nevladnega sektorja je osnovnega pomena združevanje oz. mreženje NVO, zato vabijo NVO z različnih področij delovanja, da se jim pridružijo. CNVOS nudi različne storitve. Članice kluba CNVOS imajo pri le – teh določene ugodnosti (pošiljanje informacij o domačih in mednarodnih razpisih, konferencah, izobraževanjih in o aktualnih novicah s področja nevladnega sektorja doma in v tujini,).

3 PRAVNA PODLAGA NVO V SLOVENIJI

3.1 Ustava Republike Slovenije

V praksi se pojavlja vse več subjektov, ki jih lahko opredelimo kot NVO. Ljudje imamo namreč različne interese in cilje in za lažje doseganje le – teh se posamezniki združujejo v različne organizacije. To možnost jim daje 42. člen Ustave Republike Slovenije (Ur. l. RS št. 33/91, 42/97, 66/00), ki zagotavlja temeljno človekovo pravico do zbiranja in združevanja. Zagotavlja pravico do mirnega zbiranja in do javnih zborovanj. Vsakdo se lahko svobodno združuje z drugimi. To pomeni, da vsakdo lahko ustanovi združenje, pristopi k že ustanovljenemu združenju ali v njem deluje. Hkrati ima ta pravica tudi negativni vidik, saj nikogar ne moremo siliti, da bi se združeval z drugimi, ustanavljal združenja, se vanje vključeval ali iz njih izstopil. Poleg tega se tudi ne more predvideti avtomatično včlanjevanje v katero izmed organizacijskih oblik združevanja na podlagi osebne lastnosti osebe. Tako široko zastavljena ustavna pravica omogoča številnim subjektom civilne družbe, da utemeljijo svoje delovanje, ne da bi se jim bilo treba registrirati kot določena zakonsko predvidena statusna oblika, če to ne ustreza njihovi dejavnosti. »Svoboda združevanja tako pomeni pozitivno upravičenje (možnost združevanja z drugimi) kot tudi negativno (možnost odklonitve združevanja).« (Šinkovec 1997, 236)

»Pravica do zbiranja, združevanja sodi med klasične politične pravice, njen pomen pa je predvsem v tem, da po eni strani omogoča učinkovito uresničevanje drugih temeljnih pravic in svoboščin (npr. pravice do svobodnega izražanja misli, govora in javnega nastopanja), po drugi strani pa omogoča nastajanje organiziranih družbenih skupin. Dopustno je tudi združevanje združenj, kar pomeni, da pravica do združevanja ni omejena zgolj na fizične osebe, temveč pripada tudi pravnim osebam. Pravica do zbiranja in združevanja torej omogoča ustanavljanje društev, interesnih skupin in NVO.« (Vrečko 1994, 110)

Pravica do združevanja sodi med temeljne komunikacijske pravice človeka in mu omogoča, da se uresničuje po lastni odločitvi na zanj interesantnih področjih. Uveljavljeno je splošno načelo svobode, kar pomeni, da država ne more predpisovati določenih oblik združevanja. Ustanovitev, delovanje in prenehanje asociacije temelji na svobodni volji članov. Država ne more arbitrarno omejevati namenov, zaradi katerih so se posamezniki združili v asociacijo. Pravica se odraža v več elementih: pravica do ustanavljanja združenj, ne da bi država pri tem določala posebne ovire; pravica do obstoja in svobodnega delovanja, kar se posebej uveljavi z avtonomnostjo združenja, s pridobivanjem novih članov in z varovanjem imena; s svobodo delovanja navzven, kar

omogoča tudi povezovanje z drugimi združenji. Poleg naštetih pozitivnih elementov obstajajo tudi negativni, kot so pravica posameznika, da se ne vključuje v združenje ali da iz njega izstopi, ali odločitev članov, da združenje preneha. Negativni vidik pravice je tudi prepoved prisilnega članstva, čeprav obstajajo izjeme, predvsem v primerih, ko ima združenje javna pooblastila.

Večina državnih ustav opredeljuje tudi svobodo govora in pravico do zasebne lastnine. Podobno ju določa tudi slovenska ustava. Svoboda izražanja oziroma svoboda govora je neposredno povezana z delovanjem NVO, pravica do zasebne lastnine pa ključna v nekdanjih socialističnih državah. V teh je bila zasebna lastnina nadomeščena z državno (oz. družbeno), ker socialistični sistem ni ločeval med javnim in zasebnim pravom. Pravica do zasebne lastnine je za delovanje NVO ključna tudi, ker poudarja načelo enakopravnosti fizične in pravne osebe.

Ena od možnih omejitev pravic, ki se dotika svobode združevanja in s tem ustanavljanja in delovanja NVO po ustavi je, da pravica do svobodnega združevanja pripada vsakemu človeku, možno pa je, da zakonodajalec pravico omeji za tujce ali jo izključno pridrži za državljane Republike Slovenije.

3.2 Mednarodnopravni viri

Po 8. členu Ustave Republike Slovenije pa so neposredni viri tudi ratificirane mednarodne pogodbe in splošno veljavna načela mednarodnega prava. Mednarodne pogodbe, ki zavezujejo Slovenijo, so neposredno uporabne. V tem kontekstu je potrebno upoštevati za Slovenijo zavezujočo Splošno deklaracijo Združenih narodov o človekovih pravicah, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah ter Konvencijo Sveta Evrope o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Zelo pomemben mednarodnopravni vir je tudi Evropska konvencija o priznavanju pravne osebnosti mednarodnih NVO (v nadaljevanju EPMNO) (Ur.l. RS, MP, št. 13/93), ki velja v Sloveniji glede mednarodnih NVO. Države podpisnice so se zavedale pomembnosti dela NVO za mednarodno skupnost, zato so želele s to konvencijo vzpostaviti pravila, ki določajo pogoje za priznanje pravne osebnosti teh organizacij, kar bi olajšalo njihovo delo na evropski ravni.

Na podlagi sodelovanja organizacij in posameznikov iz različnih držav so se razvile mednarodne NVO. Njihov začetek je najpogosteje ustanovitev v obliki pravne osebe zasebnega prava in je v skladu s pravili notranjega prava določene države. Takšen primer je tudi Amnesty International, ki ima danes v številnih državah svoje mednarodne organe in sekcije. Gibanje, ki ga je leta 1961 v Veliki Britaniji ustanovil pravnik, je preraslo v svetovno organizacijo, ki ima svoje člane s celega sveta. Enak začetek velja tudi za Mednarodni odbor Rdečega križa, ki so ga ustanovili štirje ženevski meščani. Najpogosteje gre za društva in ustanove, ki so mednarodni značaj pridobili zaradi

delovanja izven meja države, kjer so bili ustanovljeni, zaradi članstva oseb iz različnih držav, zaradi svojih oddelkov v številnih državah in predvsem zaradi vloge, ki jo imajo v sodobni mednarodni skupnosti. Pri svojem delovanju niso omejene na specifične probleme določene države, temveč se objektivne in se zato tudi učinkoviteje odzivajo na probleme, ki zadevajo celotno mednarodno skupnost.

Temeljijo na svobodi združevanja in mirnega zbiranja, na notranji demokraciji, na prostovoljnem delu in brezplačnih storitvah. So neprofitne in zato neodvisne od uradne politike države. Njihova značilnost pa so tudi svoboda izražanja, prožnost delovanja in svoboda gibanja, ki jim omogočajo izvajanje nalog, ki jih država ne želi ali ne more izvajati. Mednarodne NVO so pomemben institut civilne družbe. S svojim delovanjem prispevajo k uresničevanju pravice do svobodnega združevanja in izražanja. Zelo pomembno vlogo igrajo pri razvoju in uveljavljanju univerzalne kulture varstva človekovih pravic. So nosilke novih idej in zato lahko vplivajo na politične dejavnike in dosežejo spremembe na političnem področju, kar se je že zgodilo na področju varstva človekovih pravic in varstva okolja. Zaradi odsotnosti okorne birokratične strukture lahko zelo hitro reagirajo na probleme, ki se pojavljajo v družbi in predlagajo nove rešitve. Pojavljajo se tudi kot zastopniki interesov obrobnih družbenih skupin in nastopajo kot reformatorji proti ustaljenim načinom razmišljanja in delovanja. Pri tem se poslužujejo sredstev javnega obveščanja, preko katerih vplivajo na sprejemanje političnih odločitev. So tudi ena pomembnih gonilnih sil razvoja mednarodnega prava, kar potrjuje tudi dejstvo, da so bile prav te organizacije pobudnice sprejemanja številnih dokumentov.

Prvi člen EPMNO opredeljuje kot mednarodne NVO združenja, fundacije in privatne ustanove, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

- imajo neprofitni namen mednarodnega pomena,
- so bile ustanovljene po notranjem pravu ene od držav podpisnic,
- opravljajo svojo dejavnost v najmanj dveh državah,
- imajo svoj uradni sedež na ozemlju pogodbenice, osrednje vodstvo in kontrolo pa na ozemlju te ali druge pogodbenice.

»NVO, ki so v državi pogodbenici, v kateri imajo svoj sedež, pridobile pravno osebnost in pravno sposobnost, lahko to pridobijo tudi v drugih državah pogodbenicah. To olajšuje mednarodno sodelovanje in gibljivost NVO. Tudi Slovenija je podpisnica EPMNO, ki se na podlagi 8. člena Ustave uporablja neposredno. Zaradi potrebe po podrobnejšem urejanju pa je Slovenija v okviru Zakona o društvih sprejela posebne določbe, ki se v bistvu nanašajo na mednarodne NVO. Iz tega izhaja, da naše pravo pozna mednarodne NVO kot specifične osebe zasebnega prava.« (Murgel 1999, 584)

Zakon o društvih (v nadaljnjem besedilu ZDru) v 12., 13., 14. členu predvideva tri situacije glede mednarodnih društev ali njihovih zvez:

- Društvo, ki se ustanovi ali ima sedež na območju Republike Slovenije. Takšno mednarodno društvo ali zvezo zakon šteje za »domače«, saj v teh primerih usmerja na uporabo ZDru. Ta društva se zato registrirajo pri upravni enoti, na območju katere ima sedež društvo, registracija pa je konstitutivnega značaja.
- Društvo, ki se mu prizna status pravne osebe v Sloveniji na podlagi mednarodne pogodbe. Pred uveljavljanjem statusa mora ministru za notranje zadeve predložiti dokazila o izpolnjevanju pogojev iz mednarodne pogodbe, na podlagi katerih vodi ministrstvo posebno evidenco. Vpis v evidenco je le deklaratornega pomena, saj je društvo pridobilo status pravne osebe v skladu s pravom države podpisnice, kjer je bilo ustanovljeno. Ravno po tem pa se mednarodna društva razlikujejo od domačih.
- Delovanje društva, ustanovljenega po tujem pravu (razen izjem iz 13. člena) v Sloveniji na podlagi dovoljenja Vlade RS. Tudi ta društva se evidentirajo pri Ministrstvu za notranje zadeve.

3.3 Zakonska ureditev v Republiki Sloveniji

O NVO se v Sloveniji več govori po spremembi družbenega in pravnega reda leta 1991, ki zagotavlja zelo pomembno pravico do svobodnega združevanja. 42. člen URS je temelj za različne oblike interesnega združevanja in posamezniki ne potrebujejo posebnega dovoljenja zakonodajalca, ki bi z zakonom predpisal načine izvrševanja te z Ustavo zagotovljene pravice. Vsak zakon, ki se sprejme na tem področju, predstavlja zgolj omejitve temeljne pravice, zato pretirano poseganje zakonodajalca na to področje ni zaželeno. Zato naj bi bili ti zakoni zgolj splošni in naj bi urejali le splošna načela, ustanovitev, delovanje in sistem pridobitve statusa pravne osebe. Vendar moramo po drugi strani vedeti, da je zahteva pravne države tudi visoka stopnja pravne varnosti. Zato je minimalna pravna regulacija potrebna zaradi zaščite pravic tretjih oseb, ki v pravnem prometu stopajo v pravna razmerja z asociacijami, ki so ustanovljene na podlagi ustavnega določila. Določene omejitvene razloge pa predvideva že Ustava sama v 3. odst. 42. čl.

Zakonska ureditev pa je potrebna tudi zaradi potrebe teh asociacij po pridobitvi statusa pravne osebe, ki je pogoj za nastopanje v pravnem prometu. Status pravne osebe pa pridobijo z registracijo ali z dovoljenjem pristojnega državnega organa, kar služi tudi varstvu pravice tretjih. NVO so pravne osebe zasebnega prava, kar jim v praksi omogoča lažje uveljavljanje pravic. Sicer pa so dopustne tudi NVO, ki niso pravne osebe, imajo pa te NVO veliko težav, povezanih z delovanjem. Nimajo varovanega imena, ne morejo samostojno tožiti, ne morejo odpreti bančnega računa ipd.

4 STATUSNA UREDITEV

4.1 Oris osnovnih oblik NVO

4.1.1 *Oblike NVO brez pravne osebnosti*

Družba civilnega prava

Najpogosteje gre za združenje oseb za zadovoljitev določenih potreb, pri čemer združenje nima formalnopravne oblike. Pri tem se pojavlja vrsta težav, saj nima pravne sposobnosti, posledično pa tudi ne more samostojno nastopati kot pravna oseba. S tem je bistveno zmanjšana operativna sposobnost, ker nima bančnega računa, žiga, firme in ostalih pogojev za normalno delovanje, omejeno pa je tudi pri iskanju sredstev za delovanje. Ustanovi se na podlagi družbene pogodbe, pri čemer oblika ni predpisana. Zanja še vedno veljajo določbe Občega državlanskega zakonika, ker zakon same oblike ne ureja posebej. Ni samostojna pravna oseba in je ni treba vpisati v sodni register. Družba tudi ni procesno (tako aktivno kot pasivno) sposobna. Družbeniki so lahko pravne ali fizične osebe, za ustanovitev pa sta potrebna najmanj dva. Potreben je skupni namen, za katerega družbeniki prispevajo denar, sredstva, delo ali drugo premoženjsko korist.

V nadaljevanju o družbi civilnega prava ne bo več govor, kar je povezano s klasično delitvijo na formalne in neformalne oblike NVO, saj družba civilnega prava ni pravna oseba in redko nastopa kot enakovreden subjekt klasičnim NVO. Pomembno pa je, da se pripravlja nov obligacijski zakonik, ki bo moderno uredil družbo civilnega prava in tudi takšnim oblikam NVO omogočil aktivno sodelovanje v družbi. Večkrat pa se pojavljajo iniciative s strani različnih skupin državljanov, katerih medsebojno razmerje bi lahko šteli za družbo civilnega prava, kar daje tudi tej obliki določeno težo.

4.1.2 *Oblike NVO s pravno osebnostjo*

Za države kontinentalne Evrope je značilno, da dajejo poudarek statusu, to je organizacijski obliki, v okviru katere lahko NVO deluje. Zaradi vpliva tradicije in ostankov rimskega prava, v katerem je bila pravna oseba eden od osrednjih stebrov pravnega sistema, ima NVO v teh državah praviloma pravno osebnost. Velja načelo *numerus clausus* oseb zasebnega prava ali načelo omejenega števila na področju pravnih oseb. Načelo zasebne avtonomije na področju pravnih oseb ni tako široko kot na področju pogodb, kar se vidi tudi po večjem številu kogentnih določb na področju statusnega zasebnega prava. To pomeni, da velja na tem področju obvezna izbira oblike in da je v praksi mogoče ustanoviti le eno izmed tistih oseb, ki jo pravni red določa in ureja. S tem je povezana tudi prepoved mešanja dveh ali več statusnih oblik. Načelo *numerus clausus* se utemeljuje predvsem z varnostjo pravnega prometa in z varstvom

pravic strank in tretjih. Pravna oseba je umetno, s pravnim aktom ustvarjen pravni subjekt, ki je nosilec pravic in dolžnosti. Pravna oseba pridobi pravno sposobnost s pridobitvijo statusa pravne osebe, poslovno sposobnost pa takrat, ko določi nujno potrebne organe, ki lahko izrazijo njeno voljo. Za navedeno je pomembno razumevanje delitve na pravne osebe javnega in zasebnega prava. Nanjo so vezane številne posledice financiranje, plačevanje davkov, pristojnost imenovanja in razreševanja organov, nadzor, pristojnost računskega sodišča in višina plač. Meja med osebami javnega in zasebnega prava ni vedno jasna. Kriteriji, ki pomagajo pri uvrstitvi, so narava ustanovitvenega akta, izvajanje javnih pooblastil, financiranje, uporaba prisilnih sredstev in obvezno članstvo. Pravna oseba javnega prava je najprej tista oseba, ki ji tak status izrecno določa zakon oziroma je ustanovljena z drugim oblastnim aktom, pravna oseba zasebnega prava pa je tista, ki je bila ustanovljena z zasebnopravnim aktom, korporacije (*universitas personarum*) in ustanove (*universitas bonorum*).

Ustanova je skup premoženja, ki ima pravno osebnost. Nima niti članov niti lastnikov, temveč le koristnike. Ustanovo opredeljujejo trije elementi: premoženje, namen in organizacija. Premoženje je praviloma trajno vezano na določen namen, ki ga nepreklicno določi ustanovitelj v ustanovitvenem aktu. Njen edini obvezni organ je uprava, ki pa ni avtonomen, temveč heteronomen organ, ki ne more sprejemati lastnih odločitev. Njeni poglobitni nalogi sta upravljanje premoženja in skrb za izvajanje namena ustanove. Ustanova je edina vrsta pravne osebe tipa *universitas bonorum* in torej nima nobenih podvrst. Korporacija ali pravno sposobno združenje je skupnost oseb (fizičnih ali pravnih) in temelji na članstvu. Korporacija ima več podvrst: društvo, delniška družba, komanditna delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo, zadruga in društvo (v Sloveniji družba) za vzajemno zavarovanje. Najpomembnejša razlika med korporacijami in ustanovami je v upravljanju. Korporacija ima avtonomne organe. To je ponavadi najvišji organ, ki ga sestavljajo vsi člani (pri društvu zbor občanov) in sprejema vse odločitve o tej pravni osebi: o dejavnosti, spremembi namena ...

4.2 Vrste NVO v Republiki Sloveniji

4.2.1 Društvo

Najpogostejša pojavna oblika organiziranja posameznikov zaradi skupnih namenov in interesov je društvo. Ta entiteta je tudi zakonsko urejena, saj se v praksi največkrat pojavlja. Društva so združenja posameznikov, ki so odraz zavesti o lastnih in skupnih interesih in jih zato imenujemo tudi asociativni sistemi.

Društvo je oseba zasebnega prava in je prostovoljno, samostojno, neprofitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov, opredeljenih v temeljnem aktu, in v skladu z zakonom. Zanj je značilno osebno prizadevanje članov za

doseganje namena društva, pa tudi dejstvo, da menjava članov ne vpliva na obstoj društva.

Za razumevanje delovanja društva so pomembna še naslednja načela:

- Prostovoljnost: zaradi pravice do svobodnega združevanja in zato ker gre pri društvu za osebo zasebnega prava, obvezno včlanjevanje ne sme biti predvideno. To pomeni, da nikogar ni mogoče prisiliti k vstopu v društvo in prepovedano je avtomatično združevanje na podlagi določenih posameznikovih lastnosti.
- Samostojnost: društvo je samostojno pri določanju svojega namena, ciljev in nalog, ki so zapisane v temeljnih aktih in statutu društva, dokler so ti nameni skladni s pravnim redom v celoti.
- Neprofitnost: tudi če društvo ustvari dobiček, ga mora uporabiti v namen, zaradi katerega je bilo ustanovljeno.
- Javnost: delovanje društva mora biti transparentno. Tako lahko celotna družba spremlja in nadzoruje njegovo delovanje. Temu načelu tudi služijo številni predpisi.

4.2.2 Ustanovitev društva

Ureditev, da društvo lahko ustanovi najmanj deset polnoletnih državljanov Republike Slovenije, ki na ustanovnem zboru sprejmejo sklep o ustanovitvi in temeljni akt društva (8. člen ZDru), ne velja več od 3. julija 1999. Omejitev zakonske določbe o minimalnem številu ustanoviteljev in o prizadevanju pravice do ustanovitve društva le slovenskim državljanom je razveljavilo Ustavno sodišče leta 1998 (odločba Ustavnega sodišča Ur.l. RS, št. 49/98). Poleg 8. člena je razveljavilo tudi 10. člen in ugotovilo neskladnost 2. odst. 5. člena z Ustavo. Zakon, ki je uzakonil spremembe na podlagi odločbe Ustavnega sodišča in je hkrati prinesel tudi nekaj dopolnitev ZDru iz leta 1995, je stopil v veljavo novembra 1999. To je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o društvih (ZDru-A), (Ur.l.RS, št. 89/99). Tako lahko društvo ustanovita najmanj dva polnoletna državljana Republike Slovenije.

Najmanj dve društvi lahko ustanovita zvezo društev (11. člen ZDru). To pa omogoča le povezovanje društev, ne pa tudi povezovanje drugih pravnih oseb.

Sicer pa 5. člen ZDru določa, da lahko vsakdo postane član in deluje v društvu pod enakimi pogoji. Pogoji omejevanja včlanjevanja morajo biti za vse enaki in vnaprej določeni s temeljnim aktom društva.

4.2.3 Notranja struktura društva

Temeljni akt društva mora določati ime in sedež društva, namen in naloge društva, način včlanjevanja in prenehanja članstva, način upravljanja društva, pravice in dolžnosti članov, zastopanje društva, financiranje društva in način opravljanja nadzorstva nad razpolaganjem s finančnimi sredstvi, način prenehanja društva in razpolaganje s premoženjem v takem primeru, način zagotavljanja javnosti dela društva in način sprejemanja sprememb in dopolnitev temeljnega akta.

S temeljnim aktom društva se določi način upravljanja društva. Zakon nima kogentnih določb o organih in o notranji strukturi društva. Odločitev o vrsti, številu in pristojnostih organov je tako prepuščena članom društva, ponavadi pa le ima društvo naslednje organe:

- predsednik –zastopa društvo v pravnem prometu in ga izvoli občni zbor društva za dobo, ki je določena v statutu,
- občni zbor sestavljajo vsi člani društva, njegova naloga je sprejemanje statuta in sprememb statuta, voli predsednika društva in druge organe društva, potrjuje vsebinski in finančni načrt dela, vsebinska in finančna poročila o delu in sprejema vse druge pomembne odločitve,
- upravni odbor – je izvršilni organ občnega zbora in opravlja organizacijska, strokovno tehnična in administrativna dela in vodi delo društva med obcnima zboroma v skladu z akti, ki jih sprejme občni zbor,
- nadzorni odbor – spremlja delo upravnega odbora in drugih organov društva in opravlja nadzor nad finančno - materialnim poslovanjem društva,
- tajnik – skrbi za opravljanje strokovno tehničnega in administrativnega dela in usklajuje organe društva pri njihovem delovanju,
- blagajnik – skrbi za finančno materialno poslovanje v skladu s pravili, določenimi z akti društva,
- disciplinska komisija vodi disciplinske postopke, ugotavlja disciplinske kršitve in izreka disciplinske ukrepe v skladu z akti društva.

4.2.4 Dejavnost društva

Zakon ne vsebuje določb o dejavnosti, ki jo društvo opravlja. Tako je le iz določb ustave in določb zakona (o prenehanju društva po zakonu) o nedovoljenih dejavnostih mogoče posredno sklepati o dovoljeni dejavnosti društva. Društvo lahko v skladu s posebnimi predpisi pridobi status društva v javnem interesu, če njegovo delovanje presega interese njegovih članov. Podeli ga minister, pristojen za področje, na katerem društvo deluje. Če gre za različne dejavnosti, ga podeli minister, pristojen za pretežni del dejavnosti, potrebuje pa predhodno soglasje drugih ministrov. Status se podeli v skladu s

pogoji, kriteriji in načinom pridobitve, ki se določijo s posebnimi zakoni. Do sprejetja posebnih zakonov pa določi kriterije, na podlagi katerih se podeli status društva v javnem interesu, pristojno ministrstvo v podzakonskem aktu.

4.2.5 *Financiranje društva*

V skladu z načelom neprofitnosti se društvo ne sme ustanoviti zgolj z namenom ustvarjanja dobička. To pa še ne pomeni, da društva ne smejo opravljati dejavnosti, s katerim bi pridobivala sredstva za izvajanje dejavnosti, ki je bila vzrok za ustanovitev društva. 22. člen ZDru dovoljuje neposredno opravljanje pridobitne dejavnosti, vendar mora biti ta določena v temeljnem aktu in mora biti povezana z nameni in nalogami društva ter se lahko opravlja le v obsegu, potrebnem za doseganje teh namenov. Ustvarjenega dobička ni mogoče razdeliti med člane društva, temveč se mora porabiti za izvajanje dejavnosti opredeljene v temeljnem aktu. Slednje je bistvo načela neprofitnosti.

Poleg omenjenega so viri financiranja tudi članarine, darila, volila, prispevki donatorjev, materialne pravice in dejavnosti društva, pa tudi javna sredstva. Vsaka delitev premoženja med člane je po zakonu nična, kar pomeni, da se morajo presežki uporabiti za doseganje namenov društva.

»Prepoved delitve premoženja velja tudi v primeru prenehanja društva. To je v skladu z načelom neprofitnosti, ki prepoveduje pridobitno delovanje društva in njenih članov. Če bi se po prenehanju društva premoženje delilo med člane, bi to pomenilo, da njihovo delovanje v društvu ni nepridobitno. Zato je zakonodajalec v 28. členu ZDru uredil vprašanje tako, da se po poravnavi obveznosti ostalo premoženje prenese na društvo, sorodno po dejavnosti. Ime takšnega društva mora vsebovati sklep o prenehanju društva. Proračunska sredstva se vrnejo proračunu. Mogoče bi bila ustrezna tudi ureditev, ki bi predvidevala kot možne naslednike tudi druge subjekte, ki bi bili po dejavnosti sorodni društvu in po svojem značaju nepridobitni (npr. ustanove, zavodi, verske skupnosti).« (Kokalj 2000, 17)

4.2.6 *Nadzor društva*

Kar se tiče nadzora nad finančnim poslovanjem društev, ni potrebe po uvedbi posebne vrste nadzora, ki bi veljal samo za društva, temveč naj velja tudi zanje enak kot za vse ostale subjekte v družbi. 26. člen ZDru že določa, da nadzor nad porabo javnih sredstev opravlja računsko sodišče, kot to velja za vse prejemnike javnih sredstev. Drugega nadzora zakon ne predvideva. Vsekakor ni sprejemljivo, da bi nadzor opravljal upravni organ, ki je pristojen za registracijo društva. Vedno namreč obstaja bojazen po pretiranem nadzoru nad društvu, ki vodi v omejevanje pravice do svobodnega združevanja.

Predlog novega zakona o društvih uvaja inšpekcijski nadzor nad društvi in je v pristojnosti Inšpektorata za notranje zadeve pri Ministrstvu za notranje zadeve. Če bo omenjeni inšpektor ali tudi kakšen drug upravni organ pri reševanju svojih pooblastil ugotovil ali izvedel, da društvo opravlja izključno pridobitno dejavnost, bo pristojnemu državnemu tožilcu predlagal, da pred upravnim sodiščem vloži tožbo za prepoved delovanja društva. (Finance št. 32/2006)

4.2.7 Prenehanje društva

Društvo preneha po volji članov ali po samem zakonu (27. člen ZDru). Možnost prenehanja po volji članov je odraz načela prostovoljnosti in negativne plati pravice do svobodnega združevanja. Tako kot ne moremo nikogar prisiliti, da bi se združeval z drugimi, tudi ne moremo članov društva prisiliti, da obdržijo društvo pri življenju, če za to nimajo več interesa. V tem primeru najvišji organ društva sprejme sklep o prenehanju. Po samem zakonu pa preneha društvo, če preneha dejansko delovati ali če deluje v nasprotju s pravnim redom RS (29. člen ZDru). V obeh primerih pristojni organ izda odločbo, izbris iz registra pa je možen samo na podlagi takšne pravnomočne odločbe (30. člen ZDru).

4.2.8 Ustanova

»Težnja človeka ustvariti nekaj trajnega, kar bi obstajalo – in v čemer bi on obstajal – tudi po svoji smrti, je stara in leži globoko v človeški naravi. Spomeniki, kipi, knjige niso edine možnosti, ki ohranjajo spomin na človeka. V okviru pravnih institutov to omogoča ustanova.« (Trstenjak 1997a, 21)

V Sloveniji je zakonsko urejena tudi druga najpogostejša statusna oblika NVO, to je ustanova (pogovorno tudi fundacija). Zakon o ustanovah (v nadaljnjem besedilu ZU), (Ur.l RS, št. 60/95) je bil sprejet oktobra leta 1995 in je po dolgem času ponovno uvedel v pravni red sistem ustanove kot pravne osebe. Trenutno je registriranih več kot 60 ustanov, prevladujejo pa tiste, ki delujejo na področju izobraževanja, znanosti, kulture in varstva okolja. To so tako imenovane štipendijske ustanove, ki denarno in drugače podpirajo delovanje na tem področju. Ustanove omogočajo posameznikom, da svobodno razpolagajo s svojim premoženjem in financirajo področja, ki so splošno koristna. V tem smislu je funkcija ustanove vzgojna, po drugi strani pa tudi socialna, saj na ta način posameznik prevzema odgovornost za javne interese. Pomembno vlogo imajo ustanove tudi pri procesu deetatizacije javnih služb, saj ustanove lahko izvajajo javne službe, ki so sicer v domeni države. To je predvsem pomembno v državah z bivšim socialističnim sistemom, v katerih je država imela monopol nad dejavnostmi, ki so jih v tujini izvajali tudi subjekti zasebnega prava.

4.2.9 Pojem ustanove

Ustanova je skupnost premoženja (*universitas bonorum*), ki mu pravni red priznava pravno osebnost in ki je vezana na določen namen. Namen ustanove mora biti splošno koristen in praviloma trajen. Premoženje lahko sestavljajo denar, premičnine, nepremičnine, pravice, iz katerih izvirajo premoženjske koristi, ipd. Ustanova je lahko oseba zasebnega in javnega prava. Poleg delitve na osebo javnega in zasebnega prava pa ustanove delimo še:

Glede na namen:

- Ustanova je javna, kadar je ustanovljena v javen, splošno koristen, dobrodelen namen (znanost, razvoj, šolstvo, umetnost, varstvo kulturne in naravne dediščine, zdravstvo, šport ...). Javne ustanove so klasične. Večina ustanov je v Evropi javnih, razpon namenov pa se širi od dobrodelnosti na širše polje javne koristi.
- Ustanova je zasebna, kadar se ustanovi le za zaseben, privaten namen. Krog destinatorjev je omejen na določen ožji krog oseb. Narašča predvsem število družinskih in podjetniških ustanov. Možnost ustanovitve ustanove v zasebne namene je eden od kriterijev za razlikovanje med državami in liberalno in restriktivno ureditvijo ustanov. Drugi kriterij so pogoj minimalnega premoženja, potrebnega za ustanovitev ustanove, dopustnost ustanove v časovno določen, netrajen namen, enostavnost postopka ustanovitve ustanove in spodbudna davčna zakonodaja.

Omenjena delitev je pomembna zaradi razlik v postopku ustanovitve ustanove in zaradi nadaljnjih pristojnosti države pri delovanju ustanove, obe vrsti ustanov pa pozna večina evropskih držav. Glede na vrsto premoženja in način izpolnjevanja namena obstajajo:

- Zavodske, izvajalske ali operativne ustanove so tiste, katerih premoženje predstavljajo pretežno objekti, namen ustanove pa se dosega neposredno z uporabo tega premoženja in z opravljanjem storitev v korist destinatorjev (npr. bolnišnice, muzeji, domovi za ostarele). Te ustanove izvajajo določeno dejavnost in so v praksi zelo pomembne.
- Denarne ali kapitalske ustanove so tiste, pri katerih se namen uresničuje iz prihodkov ustanovitvenega premoženja (obresti, dividende). Gre za štipendijske ustanove in ustanove, ki podeljujejo nagrade in denarno pomoč. Primarna dejavnost takšnih ustanov je upravljanje s premoženjem.

V Slovenji ureditev izhaja iz klasične ustanove, ki jo zaznamujejo splošno koristni in dobrodelni nameni, t.j. javni nameni in trajnost namena ustanove oziroma ustanove v celoti. Čeprav se zakon naslanja na nemško, avstrijsko in švicarsko ureditev ustanov, v nasprotju z njimi ne dovoljuje zasebnih namenov in s tem zasebnih ustanov. Zakon eksemplifikativno navaja splošno koristne namene (namene na področjih znanosti, kulture, športa, vzgoje in izobraževanja, zdravstva, otroškega, invalidskega in socialnega varstva, varstva okolja, varstva naravnih vrednost in kulturne dediščine, verski nameni), dobrodelne namene pa taksativno. Pojem dobrodelnosti je ožji od pojma splošne koristnosti in pomeni pomoč osebam, ki jo potrebujejo. Slovenska ustanova je praviloma trajna.

4.2.10 Premoženje – financiranje ustanove

»Bistven element pri ustanavljanju ustanove je seveda ustanovitveno premoženje, s katerim ustanova izpolnjuje namen. Z ustanovitvenim premoženjem razumemo premoženje, ki ga ustanovitelj nepreklicno nameni za ustanovitev ustanove. To so lahko denarna in nedenarna sredstva. Zakon ne določa minimalnega ustanovitvenega premoženja, temveč določa le, da mora biti velikost primerna za izvajanje namena ustanove (5. odst. 9. člena ZU). S tem je dana možnost ustanavljanja ustanov z manj zahtevnimi ali časovno omejenimi nameni. O primernosti bo odločal notar oziroma pristojno ministrstvo v okviru svoje funkcije pri ustanavljanju ustanove.« (Debelak, Trstenjak 1996, 61)

Po mnenju Verice Trstenjak naj ne bi bilo dopustno ustanavljanje ustanov z minimalnim premoženjem, saj so za take namene in tudi brez premoženja, na voljo društva, za manjše premoženje in za enkratne namene pa drugi instituti brez pravne osebnosti.

Ustanovitveno premoženje se sme zmanjšati le v primerih, ki jih določa zakon (to izhaja iz načela trajnosti ustanove), ki tudi predvideva omejitve glede razpolaganja s premoženjem. Pa tudi povečanje je omejeno z ustanovitvenim aktom ustanove. Tako se premoženje lahko povečuje ali zmanjšuje le pod določenimi pogoji.

Viri financiranja ustanove so s primeri naštetih v 27. členu ZU. To so prihodki od gospodarjenja z ustanovitvenim premoženjem, darila in druge naklonitve, prihodki od opravljanja dejavnosti ... Donatorji so lahko tuje ali domače fizične ali pravne osebe. Prihodki se lahko uporabljajo le za izvajanje namena in za poslovanje ustanove. To izhaja iz dejstva, da je ustanova neprofitna pravna oseba, ki sicer lahko ustvarja dobiček z gospodarjenjem s premoženjem, vendar si tega dobička ne sme deliti niti uprava niti ustanovitelj. Ustvarjanje dobička je torej zaželeno, saj med drugim kaže tudi na uspešnost uprave, vendar se lahko uporablja le za financiranje namena ustanove.

4.2.11 Organizacija ustanove

Posebnost ustanove je v neobstoju organov, ki bi sprejemali avtonomne odločitve. Tudi ZU predpisuje le en obvezen organ. To je uprava, katere naloga je po 21. in 24. členu ZU upravljanje ustanove oz. skrb za izvajanje namena ustanove, zastopanje ustanove in opravljanje drugih nalog v skladu z zakonom, z ustanovitvenim aktom in s pravili ustanove.

»Zakon izrecno določa, da upravo sestavljajo najmanj trije člani. Primarna pravica določiti člane uprave in njen mandat pripada ustanovitelju, le izjemoma bo to pravico imelo konkretno ministrstvo, pristojno za ustanovo (to so primeri, ko na podlagi ustanovitvenega akta oz. pravil ustanove ni možno imenovati nove uprave). Predvideni so tudi primeri, kdo ne more biti član uprave: mladoletni in poslovno nesposobni, osebe, ki opravljajo nadzor nad ustanovo (v praksi se pojavlja vprašanje, ali je lahko minister član uprave ustanove, če njegovo ministrstvo opravlja nadzor) ter osebe, zaposlene v ustanovi.« (Trstenjak 1995, 4)

Zakon v 23. členu ureja tudi predčasno razrešitev uprave oz. njenih članov za primere, ko ustanovitveni akt oz. status ne predvideva predčasne razrešitve. Do predčasne razrešitve lahko pride na predlog ustanovitelja ali donatorja, če uprava ne izpolnjuje nalog, ki so ji bile določene. O predlogu odloča ministrstvo, pristojno za upravo. S tem institutom se varujejo interesi ustanove, pa tudi ustanoviteljeva volja.

Priporočljivo pa je, da ima ustanova poleg uprave tudi druge organe. Pogosto so to interni nadzorni organi, razni strokovni organi in komisije oz. svetovalni organi. Zakon o 21. členu omenja tudi skupni organ ustanoviteljev, za katerega pa izrecno določa, da ne more prevzeti nalog uprave.

4.2.12 Ustanovitev ustanove

Zakon določa, da je ustanova pravna oseba zasebnega prava in jo lahko ustanovi domača ali tuja fizična ali pravna oseba. Ustanova se lahko ustanovi s pravnim poslom med živimi ali za primer smrti z aktom o ustanovitvi. Ime ustanove mora vsebovati besedo »ustanova«. Dodana mora biti označba namena, ustanovitelja ali druga označba, ki se razlikuje od drugih v evidenco vpisanih ustanov. Sedež ustanove mora biti v Republiki Sloveniji, določi pa ga ustanovitelj.

4.2.13 Dejavnost ustanove

Dejavnost ustanove določa zakon in je povezana z njenim namenom. Namen ustanove mora biti dobrodelen ali splošno koristen in praviloma trajen. Splošno koristen namen pomeni, da je ustanova ustanovljena za namene na področjih znanosti, kulture, športa, vzgoje in izobraževanja, zdravstva, otroškega, invalidskega in socialnega varstva,

varstva okolja, varstva naravnih vrednost in kulturne dediščine, za verske namene in podobno. Za dobrodelni namen gre, če je ustanova ustanovljena z namenom pomagati pomoči potrebnim osebam.

4.2.14 Nadzor ustanove

»Medtem ko je pri društvih nadzor države minimalen (razen ob ustanovitvi v postopku registracije), pa ZU predvideva posebni državni nadzorni mehanizem nad ustanovami. Cilji nadzora naj bi bili zagotavljanje uresničevanja ustanoviteljeve volje, varstvo pravnega prometa in javnih interesov. Glede na to, da ustanova nima članov, niti lastnika, ki bi skrbeli za njene interese, mora biti vzpostavljen mehanizem, ki zagotovi izvajanje volje ustanovitelja. Za določitev strogega nadzorstva je odločilno tudi dejstvo, da ustanova nima avtonomnega organa, ki bi samostojno sprejemal najpomembnejše odločitve. Vendar nadzor države ne sme biti tako restriktiven, da bi spodbijal njene civilnopravne temelje.« (Trstenjak 1997b, 286)

Nadzorstvo izvaja organ, pristojen za ustanove. To je ministrstvo, v delovno področje katerega sodi namen ustanove. Če je ustanova ustanovljena za več namenov, je za nadzor pristojno ministrstvo, v katerega pristojnost spada pretežni namen ustanove v primeru, ko pa ni mogoče določiti pristojnega ministrstva, je pristojno Ministrstvo za upravo. Nadzorni organ ima v postopku ustanavljanja, delovanja in prenehanja ustanove pristojnosti, določene z zakonom (3. člen ZU).

Že za samo ustanovitev je potrebno soglasje, potrebno pa je tudi za spremembo namena, spremembo imena in sedeža, spremembo ustanovitvenega akta, zmanjšanje ustanovitvenega premoženja, razpolaganje z nepremičninami ... Pristojnosti nadzornega ministrstva, ki so zakonsko izrecno določene, so še npr.: registracija ustanove, določitev zgornje meje nadomestil za člane ustanove, pristojnemu ministrstvu predložitev letnega poročila o delu in finančnem poslovanju. Poročilo o finančnem poslovanju je dolžna predložiti tudi drugim pristojnim organom, ki jih določajo drugi predpisi.

V kontekst državnega nadzora sodi tudi imenovanje skrbnika za ustanove, ki ga imenuje pristojno ministrstvo izmed oseb, ki so strokovnjaki za področje ustanov (33. člen ZU). Med naloge skrbnika bo največkrat sodila skrb za premoženje do pridobitve pravne osebnosti ustanove ali do imenovanja uprave. Naloge bodo pomembnejše v primerih pravnih poslov *mortis causa*, ko ima ustanovitveni akt praviloma manj določb.

4.2.15 Zavod zasebnega prava

»V Evropi prevladujejo opredelitve, da je zavod krovni pojem za tip pravne osebe universitas bonorum, ki je v javnem pravu zavod, v zasebnem pa ustanova, in da je pojem zavoda predvsem tehničen, pojem ustanove pa pravni.« (Trstenjak 1995, 181)

»Zavod je tipična pravno-organizacijska oblika, predvidena za opravljanje neprofitnih družbenih dejavnosti, kot gospodarski zavod pa tudi za opravljanje druge dejavnosti.« (Kamnar 1999, 47)

Zavod pojmuje predvsem kot osebo javnega prava tipa universitas bonorum, katere premoženje je vidno tudi na zunanost (stavbe) in v kateri se opravljajo določene storitve. To pomeni, da zavod razumemo kot osebo javnega prava, ki je po vsebini podobna zavodski ustanovi (študentski dom, muzej). Zavodi imajo v Sloveniji poseben pomen zaradi zgodovinskih okoliščin. V času Kraljevine Jugoslavije je Zakon o ustanovah iz leta 1930 še izenačeval pojma zavod in ustanova, v obdobju socializma pa so zavodi dobili poseben pomen, ker so na njih prenesli izvajanje »družbenih dejavnosti« oz. današnjih družbenih javnih služb. Veljavni zakon določa, da so zavodi organizacije, ki se ustanovijo za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. V istem zakonu zakonodaja ureja ustanovitev zavodov javnega prava, kjer je ustanovitelj država, občina ali druga pooblaščen javnopravna oseba, pa tudi druge fizične in pravne osebe, ter zavodov zasebnega prava, ki jih za navedene dejavnosti ustanovijo pravni ali fizični subjekti zasebnega prava. Zavodov javnega prava ni mogoče šteti med NVO, zato bo v nadaljevanju govor samo o zavodih zasebnega prava (v nadaljevanju zavod). Glede na celoto zakonske ureditve bi lahko zavod zasebnega prava opredelili kot pravno osebo sui generis, ki je po vsebini bližja ustanovi kot korporaciji. Od ustanove pa se razlikuje:

- premoženje, potrebno za ustanovitev zavoda, mora zadostovati za ustanovitev in začetek dela zavoda,
- zavod se lahko ustanovi za kratkotrajen namen,
- zavod lahko preneha delovati hitreje in neovirano, med drugim tudi po volji ustanovitelja,
- za zavod je značilna tudi osebna odgovornost ustanoviteljev za dolgove zavoda.
-

4.2.16 Ustanovitev zavoda

Ustanovijo ga lahko domače ali tuje fizične in pravne osebe, če ni za posamezne dejavnosti ali posamezne vrste zavodov z zakonom določeno drugače. Pogoj za ustanovitev zavoda je, da so zagotovljena sredstva za ustanovitev in začetek dela zavoda, pri čemer ni določen minimum ustanovitvenega kapitala. Če je ustanovitelj eden, se zavod ustanovi z aktom o ustanovitvi, če jih je več, se njihove medsebojne pravice in obveznosti uredijo s pogodbo. Po sprejemu akta o ustanovitvi ustanovitelj imenuje vršilca dolžnosti poslovodnega organa, ki opravi vse potrebno za začetek dela zavoda in vodi postopek registracije.

4.2.17 Financiranje zavoda

Sredstva zavod pridobiva iz naslednjih virov: iz sredstev ustanovitelja, s plačili za storitve, ki jih nudi s prodajo blaga in storitev na trgu in iz drugih virov. Zavod lahko opravlja profitno dejavnost, če je ta namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je ustvarjen. Zavod lahko v okviru svoje dejavnosti s soglasjem ustanovitelja, ustanovi drug zavod ali celo podjetje.

4.2.18 Dejavnost zavoda

Zavod lahko opravlja eno ali več dejavnosti in sklepa pravne posle v okviru registriranih dejavnosti. Zakon primeroma našteva dejavnosti, ki jih zavod lahko opravlja, in sicer na področju vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva in socialnega zavarovanja, dopuščene pa so tudi druge dejavnosti, če cilj opravljanja ni pridobivanje dobička. Zavod lahko opravlja tudi javno službo (ki jo sicer opravljajo javni zavodi), če izpolnjuje določene pogoje in če sklene pogodbo, s katero mu je podeljena koncesija (zavod s pravico javnosti).

Problemi glede dejavnosti po mnenju Pravno informacijskega centra P.I.C.

»Omejitve glede dejavnosti vsebujejo številni zakoni, ki določajo statusno obliko, v okviru katere se dejavnost lahko opravlja. Takšne omejitve so nedopustne, ker gre za pravne osebe zasebnega prava in bi morala biti izbira statusne oblike prepuščena ustanoviteljem. V tujini najdemo številne zasebne šole, organizirane v obliki društva, v Sloveniji pa zakonodaja favorizira statusno obliko zavoda. Problemi na področju dejavnosti so povezani zlasti s pridobitvijo statusa v javnem interesu. Termin javnega interesa v slovenski ureditvi ni določno opredeljen, delno pa je težava tudi nedoločljiv pogoj, da takšen status lahko pridobi le društvo, katerega delovanje presega interese članov. Zakon o društvih je določil, da se pogoji, kriteriji in način pridobitve statusa določijo s posebnimi področnimi zakoni, kar je sicer pravilna ureditev glede na različnost področij, na katerih društva delujejo. Težava je, da od uveljavitve Zakona o vojnih invalidih in Zakona o žrtvah vojnega nasilja ta zakona kot kriterij za pridobitev statusa

med drugim določata pogodbeno urejena razmerja med ministrstvom in društvom za uresničevanje dejavnosti, ki so javni interes. Društvo nima nobenega sredstva, s katerim bi ministrstvo prisililo v sklenitev pogodbe. Če ministrstvo noče skleniti pogodbe, društvo pač ne pridobi statusa. Status društva v javnem interesu je uredil še Zakon o pospeševanju turizma. Leta 1994, torej še pred uveljavitvijo Zakona o društvih, pa je takšen status predvidel Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture. Po uveljavitvi Zakona o društvih je bilo sprejetih oz. spremenjenih kar nekaj zakonov, ki pa obravnavanega statusa niso uredili, npr. Zakon o varstvu potrošnikov, Zakon o športu, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o kmetijskih zemljiščih, Zakon o veterinarstvu, Zakon o varstvu okolja itd. Področni zakoni bi morali gasilskim, lovskim, ribiškimi in drugim društvom, ki že sama po sebi opravljajo javno koristno dejavnost, status podeliti že z zakonom, po sedanji ureditvi pa mora vsako tako društvo posebej zaprositi za status. Področni zakoni bi morali predvideti tudi posledice statusa društva v javnem interesu, čeprav bi nekatere bistvene lahko predvidel že sam Zakon o društvih. (Strojan, Šporar, Bien 2000, 36, 37)

5 FINANCIRANJE NVO

Financiranje NVO je pomemben pokazatelj pomena NVO v državi. V drugih državah najdemo, z izjemo nekaterih podrobnosti, precej podobne ureditve tega vprašanja, zato bom vse tuje države obravnavala v tem sklopu.

5.1 Financiranje NVO v tujini

Obsežne analize financiranja NVO so pokazale, da v tujini poznajo tri glavne vire financiranja:

- zasebne prispevke in donacije (v obliki daril, volil ...) posameznikov ali pravnih oseb,
- dotacije s strani države v obliki subvencij ali plačil na podlagi različnih pogodb,
- plačila za proizvode ali storitve, ki jih NVO prodajajo na trgu,

Glede na vire so se izoblikovali trije glavni viri financiranja:

- model dominacije zasebnih donacij in prispevkov; v nobeni državi ni dominanten, največji delež vseh prihodkov pa zasebne donacije dosegajo na Madžarskem – 20%,
- model dominacije državnega financiranja: uveljavljen v Franciji in Nemčiji – država zagotovi kar 68% vseh sredstev,
- model dominacije lastnih sredstev, ki je najbolj uveljavljen na Japonskem (60% vseh prihodkov), v ZDA, Veliki Britaniji, Madžarski, Italiji.

Iz teh modelov lahko sklepamo tudi na položaj in način delovanja NVO. Financiranje je po načinu ustanovitve najpomembnejše merilo neodvisnosti NVO v razmerju do države. Ker v nekaterih državah prevladuje model dominacije državnih sredstev, sta se izoblikovali tudi dve vrsti NVO glede na financiranje:

- gospodarstvu bližje NPO (Quasi Profit Organization, wirtschaftsnahe NPOs); te krepijo svoj položaj na trgu in jih je težko ločiti od gospodarskih družb; usmerjene so pa v podporo svojih šibkih udeležencev,
- državi bližje NVO, imenovane QUANGO – quasi non-governmental organization; ker jim država zagotavlja večinska sredstva, ima tudi večino v organih NVO, s tem pa se izgubi temeljna značilnost NVO – neodvisnost od države; poleg vpliva na odločanje pa država ponavadi še nadzoruje porabo državnih sredstev preko različnih institucij in z zavezovanjem NVO k poročanju o opravljenem delu.

Zaradi podrejanja NVO državi se je v tujini (Inštitut za raziskave in razvoj – IRED v Ženevi) izoblikoval model stabilnega financiranja NVO. Po tem modelu bi se morale NVO nasloniti na različne vire in s tem zmanjšati odvisnost od enega vira in občutljivost na spremembe pri donatorjih. Po modelu finančne stabilnosti vlada v NVO ravnotežje med zunanjimi in notranjimi viri financiranja. To ne pomeni, da se mora NVO izključno samofinancirati ali da mora težiti k profitnosti, temveč da mora med skrajnostma, ki sta celotno zunanje ali celotno notranje financiranje, doseči ravnotežje. Če ji to uspe, lahko sama krije svoje obratovalne in administrativne stroške in samostojno določi svoj program in prednostne projekte.

V tesni povezavi z modelom stabilnega financiranja je tudi dovoljevanje aktivnih ekonomskih dejavnosti. Pod aktivnimi ekonomskimi dejavnostmi se razume dolgotrajne aktivna prodaja proizvodov in storitev na trgu, ki ni povezana z javno koristno dejavnostjo, ki jo organizacija sicer opravlja (če npr. muzej kot NVO zaračunava vstopnino, to ne pomeni, da opravlja ekonomsko dejavnost). Aktivne ekonomske dejavnosti se upravičujejo z dvema razlogoma:

- dohodek iz teh dejavnosti predstavlja enega izmed glavnih prihodkov organizacije,
- nekatere ekonomske aktivnosti neposredno zadovoljujejo javni interes.

Poudarim naj, da dovoljevanje aktivnih ekonomskih dejavnosti nikakor ne zanika osnovne značilnosti NVO, neprofitnosti. Ekonomska dejavnost namreč ne pove ničesar o njeni pridobitnosti.

»V zvezi z pridobitnostjo ekonomske dejavnosti sta se v tujini oblikovala dva testa:

- »principle purpose test« ali test glavne dejavnosti; v skladu z njim NVO ne sme opravljati ekonomske dejavnosti v takšni (pretežni) meri, da bi zanemarila javno koristno dejavnost, za katero je bila ustanovljena,
- »destination of income test« ali test nepridobitnega namena; ta se ne ukvarja z ekonomsko naravo dejavnosti, ker je po tem testu merodajno le, ali je prihodek iz ekonomske dejavnosti porabljen v neprofiten, javno koristen namen.«
(www.icnl.org)

5.2 Financiranja NVO v Sloveniji

»O modelu financiranja, ki prevladuje v Sloveniji, je mogoče sklepati iz analize finančnih podatkov društev kot najpogostejše oblike NVO pri nas. Glavni viri prihodkov društev na osnovi analize zaključnih računov društev iz leta 1996 so: prihodki iz lastne dejavnosti (približno 40%) – največji delež tu dosega športna društva in prihodki iz republiškega ali občinskega proračuna (približno 20%) – prednjačijo kulturna društva. Prihodki iz pasivne ekonomske dejavnosti imajo 16%

delež v celotnih prihodkih, ostale vrste prihodkov, kot so npr. donacije, članarine in presežki iz predhodnega leta, pa ne dosežajo 10% deleža v celotnih prihodkih. Na podlagi razširjene uporabe te analize lahko ugotovimo, da v Sloveniji prevladuje model financiranja iz lastne dejavnosti. Pod lastno dejavnost pa spadajo tako dejavnosti, za katere je NVO ustanovljena, kot tudi pasivne in aktivne ekonomske dejavnosti, ki so temeljni dejavnosti sorodne ali ne.« (Vloga in financiranje 1996, 22 in 25)

Zakoni, ki urejajo najpogostejše statusne oblike NVO v Sloveniji, vsebujejo tudi določbe o dovoljeni ekonomski dejavnosti:

- 21., 22. in 23. člen ZDru (Ur.l. RS, št. 12/91) določajo, da lahko društvo pridobi sredstva za svoje delovanje s članarino, iz naslova materialnih pravic in dejavnosti društva, z darili in volili, s prispevki donatorjev, iz javnih sredstev in iz drugih virov. Določeno je, da mora društvo presežek prihodkov nad odhodki porabiti za izvajanje dejavnosti, za katero je bilo ustanovljeno, in da je vsaka delitev premoženja med člane društva nična. Zakon dopušča, da društvo neposredno opravlja pridobitno dejavnost, če so za to izpolnjeni trije pogoji: pridobitna dejavnost mora biti določena v temeljnem aktu društva, mora biti povezana z nameni in nalogami društva, lahko pa se opravlja le v obsegu, potrebnem za doseganje namenov in nalog društva. Poudarjeno je, da se tudi presežek prihodkov nad odhodki iz nepridobitne dejavnosti lahko uporabi le za doseganje namenov in nalog društva.
- »Zakon o ustanovah (Ur.l. RS št. 60/95) v 5. odstavku 2. člena določa, da lahko ustanova opravlja dejavnost, ki je nujna za uresničitev namena, za katerega je ustanovljena, ali pa je namenjena promociji ustanove. Teorija poudarja, da je treba to določbo razlagati ekstenzivno.« (Debelak, Trstenjak 1996, 59) V 27. členu pa so naštetih viri prihodkov ustanove: gospodarjenje z ustanovitvenim premoženjem, darila, druge naklonitve, prihodki od opravljanja dejavnosti in drugi načini. V 2. odstavku istega člena je poudarjeno, da se prihodki ustanove lahko porabijo le za izvajanje namena ustanove in za njeno poslovanje.
- Zakon o zavodih (Ur.l. RS stari št. 12/91) v 18. členu določa, da lahko zavod opravlja eno ali več dejavnosti in da lahko opravlja tudi gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen. 2. odstavek 20. člena določa celo, da lahko zavod v okviru svoje dejavnosti ustanovi podjetje, 48. člen pa določa, da lahko zavod pridobi sredstva za delo iz sredstev ustanovitelja, s plačili za storitve, s prodajo blaga in storitev na trgu in iz drugih virov, kot je to določeno v skladu z zakonom in aktom o ustanovitvi.

Tudi ta zakon izrecno določa, da se lahko presežek prihodkov nad odhodki porabi le za opravljanje in razvoj dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen.

Iz teh določb lahko zaključim, da slovenska zakonska ureditev NVO dopušča, da te izvajajo aktivne ekonomske dejavnosti, vendar le, če so te sorodne, povezane ali podobne temeljni dejavnosti NVO.

»V primerjavi z drugimi, predvsem tranzicijskimi državami, je za Slovenijo značilen izjemno nizek delež državnih subvencij v celoti prihodkov. Brez loterijskih sredstev prispeva država le 17% dohodka, z loterijskimi sredstvi pa 22%« (Vloga in financiranje NVO 1996, 30)

Financiranje s strani države v Sloveniji poteka preko projektnega financiranja v obliki prijav konkurenčnih ponudb na javne razpise Vlade in drugih državnih organov (v skladu z Zakonom o javnih naročilih Ur.l. RS št. 24/97). S tem je država vnesla tekmovalnost med izvajalca istovrstnih dejavnosti in s tem ustvarila kvazi tržne razmere.

Projektno financiranje pri nas povzroča številne probleme, ker NVO v Sloveniji nimajo vpliva na vsebino, pogostnost in pogoje razpisov, ki so pogosto postavljeni tako, da jim ne ustreza nobena NVO ali pa zgolj nekatere vnaprej določene. Pogosto pa na razpisu uspe toliko organizacij, da vsaka dobi tako majhen del odobrenih sredstev, da z njimi ne more izpeljati zastavljenega programa ali projekta, ali pa so odobrena sredstva vezana izključno na projekt, ob tem pa organizacija ne more pokriti tekočih stroškov. Posebno težavo predstavljajo tudi pogodbe, ki jih NVO sklepajo z državo za pridobitev sredstev. Pri tem se državi lahko očita, da se sklepajo zgolj kratkotrajne pogodbe za eno leto. To pa pomeni veliko oviro pri zaposlovanju v NVO in s tem oviro za pravočasen zaključek projekta in nalaganje NVO nesorazmerno veliko obveznosti.

Priporočila Pravno informacijskega centra – P.I.C.

- »1. poenotenje razpisnih pogojev in dokumentacija na nivoju države,
2. kreiranje enotne baze podatkov državnih organov o projektih NVO, ki jih financirajo in o podatkih, potrebnih pri izbiri projektov, z namenom olajšanja vsakokratne razpisne birokracije,
3. vključitev predstavnikov NVO v postopke izbire predlogov pred državnimi organi, kar naj zagotovi transparentnost postopkov izbire,
4. postavitev prioritete države oz. ministrstev pri sklepanju pogodb z NVO in posledično višja sredstva za nekatere projekte, ki jih bodo NVO izvajale,
5. podpisi trajnih pogodb med državo in NVO, ki omogočajo zaposlovanje in profesionalizacijo nevladnega sektorja,
6. sprejetje ukrepov za zagotovitev enakega položaja NVO in ostalih subjektov pri sklepanju pogodb za opravljanje dejavnosti, za katere država išče izvajalce,

7. natančni kriteriji in postopek pri ocenjevanju vloška NVO za izvedbo projekta, ko le – te kandidirajo na razpisih,
8. odprava različnega obravnavanja zavodov in društev na razpisih in postavitev enotnih kriterijev pri podeljevanju sredstev na razpisih,
9. določitev minimalnih obveznosti NVO za poročanje o pridobljenih sredstvih oz. namenski porabi le – teh,
10. izobraževanje kadrov (predvsem vodilnih) v NVO, s čimer bo dosežena večja profesionalizacija v poslovanju NVO,
11. kontrola profitne dejavnosti, ki jo NVO opravljajo z namenom preprečevanja delitve dobička v nasprotju z zakonom,
12. oprostitve davčnih bremen za profitno dejavnost, če NVO opravljajo humanitarno dejavnost posebnega družbenega pomena in je profitna dejavnost namenjena izključno osnovni dejavnosti (npr. gasilci in gasilske veselice).«
(Strojan, Šporar, Bien 2000, 45)

6 STATUS DELOVANJE V JAVNEM INTERESU

Kljub raznovrstni ureditvi NVO je vsem državam skupno podeljevanje posebnega statusa, ki ga najpogosteje opišejo z besedami »delovanje v javnem interesu«. Takšen status ima v večini držav za posledico pridobitev ugodnega davčnega položaja, v veliki meri pa spodbuja tudi zunanje financiranje, t.j. financiranje s strani držav in zasebnih donatorjev (predvsem tako, da si lahko donator javno koristne organizacije svoj prispevek šteje v davčno olajšavo ali pa mu je celo priznana kot davčna oprostitvev).

»Težava je tudi, da pravilniki ob pridobitvi statusa ne predvidevajo nobenih posledic (ugodnosti) za NVO, kar posledično ne zavezuje ministrstev k določenim ravnanjem in k finančni podpori NVO, ki so jim status podelili. Posebna zakonodaja sicer določa, da država določeno obdobje lahko krije nekatere stroške delovanja društev, vendar ne gre za zakonsko obveznost države za financiranje dejavnosti, ki jih društvo izvaja v javnem interesu.« (De Jong – Nemanič 1999, 47) Poudarim naj, da je takšen status priznan kot privilegij, nikakor pa ne kot pravica določenih NVO. Ker »delovanje v javnem interesu« implicira tako filozofske kot praktične komponente, je opredelitev javnega interesa v svetu zelo različna. Nekatere države (Danska, Nemčija, Velika Britanija, ZDA) so javni interes definirale v zakonodaji: javna korist, razvoj in blagostanje družbe, nameni, ki koristijo družbi, dobrotelost. Anglosaksonske države so ta pojem širše razvile v sodbah in precedenčnih primerih.

Druge države ne poznajo zakonske opredelitve pojma javni interes, vendar ta pojem priznavajo državni organi, ki so pristojni za registracijo ali obdavčenje NVO: Francija – humanitarne aktivnosti, Grčija – v dobro ljudi na splošno, Irska – splošna družbena korist, Nizozemska – blagostanje družbe, Portugalska – dejavnosti, ki prispevajo h kulturnemu ali splošnemu razvoju države, Španija – dejavnosti v javno dobro. Najpogosteje so v zakonodaji držav našete naslednje konkretne dejavnosti, ki služijo javnemu interesu: skrb za zdravje, izobraževanje, znanost, kultura, umetnost ... To pomeni, da lahko dejavnosti v javno koristnem namenu zadovoljujejo fizične, duhovne, intelektualne in kulturne potrebe v družbi. V večini držav pa takšnega statusa ne morejo pridobiti organizacije, ki lobirajo ali pa je njihova dejavnost usmerjena v kampanjo za določeno politično opcijo. Pri tem je treba poudariti, da v vseh državah obstaja neopredeljen kriterij, ki naj bi zajel tudi vse druge namene in dejavnosti v javnem interesu. To se imenuje »catch – all category«, ki prispeva k fleksibilnosti pojma javni interes.

Zaradi pridobitve davčno ugodnega položaja večina držav status delovanja v javnem interesu ureja v davčni zakonodaji. To ima za posledico, da delovanje organizacij s takšnim statusom nadzirajo davčni organi in ne organi, ki so pristojni za registracijo teh organizacij. Pri nadzoru ocenjujejo predvsem, ali NVO s priznanim javno koristnim

statusom resnično delujejo v takšnem namenu in ali zlorablajo koristi, ki jih prinaša davčno ugoden položaj. Nadzor se izvaja v obliki letnih ali mesečnih poročil o opravljenem delu, o viru dohodkov, o porabi dohodkov, o naravi ekonomskih dejavnosti, pogosto pa se zahteva tudi razkritje identitete večjih donatorjev. V nekaterih državah (npr. Poljska in Madžarska) se od organizacij s tem statusom celo zahteva, da svojo dejavnost in namen objavijo v časopisih. Javno koristen status NVO ne pridobijo za nedoločen čas, ampak morajo po določenem obdobju zanj ponovno zaprositi.

V svetu obstajajo trije načini podelitve statusa »delovanje v javnem interesu«:

- Status se podeli na podlagi davčne zakonodaje, ki našteva namene in dejavnosti, ki so priznane za javno koristne (ZDA, Kanada). Javno koristni nameni so izčrpno analizirani v precedenčnih sodbah. Nekatero organizacije veljajo za javno koristne (cerkve, izobraževalne brezplačne organizacije, razen zdravstvene dejavnosti ...). Najvišji pritožbeni organ, ki odloča o pridobitvi statusa, je sodišče.
- V evropskih državah ta status podeljuje določen državni organ (Belgija, Portugalska, Španija, Danska, Francija), ponavadi je to določeno ministrstvo.
- Status podeljuje posebna komisija ali agencija, ki jo sestavljajo predstavniki Vlade in NVO (Velika Britanija, Poljska, Bolgarija).

Vsak od teh načinov podelitve ima svoje prednosti in slabosti. Prednost drugega modela je sicer v velikem poznavanju področja in strokovnosti državnega organa, ki pa lahko odloči tudi arbitrarno, v skladu s političnimi preferencami, v tem je tudi slabost tretjega modela. NVO lahko ta status pridobijo že ob registraciji, v večini držav pa lahko zanj zaprosijo takrat, ko morajo oddati napovedi za odmero raznih davkov.

7 DAVČNA UREDITEV NEVLADNEGA SEKTORJA

Davčna politika je zelo pomemben instrument države za spodbujanje razvoja nevladnega sektorja. Je eden izmed ključnih dejavnikov, ki vpliva na število in tudi na aktivnost NVO. Ugodna davčna zakonodaja bo vplivala na morebitne ustanovitelje, da se odločijo za ustanovitev in za morebitne donatorje, da prispevajo sredstva. Liberalna zakonodaja je eden od ključev za večje število NVO.

»Pri obdavčevanju nevladnega sektorja se zastavlja vprašanje, ali naj država zagotavlja organizacijam s tega področja določene davčne olajšave, oprostitve, izvzetja zaradi samega namena in cilja delovanja teh organizacij in če, kakšen in na katerih področjih davčnega sistema naj bi veljale.« (Šircelj 1999, 39) Davčne olajšave in oprostitve pomenijo za NVO ugodnejši položaj in nižje stroške delovanja. Poleg tega stimulatívna davčna politika pomeni spodbudo za posameznike in podjetja, da prispevajo del svojega dobička NVO tako, da se jim priznajo davčne olajšave ali oprostitve pri plačilu davkov. NVO pa tako pridobijo dodatne vire financiranja. Veljavna davčna zakonodaja v Sloveniji ne spodbuja nevladnega sektorja. Olajšave oziroma oprostitve niso določene glede na statusno obliko, temveč praviloma glede na namene.

7.1 Zakon o dohodnini

9. člen zakona dopušča, da se osnova za dohodnino zmanjša tudi za plačane prostovoljne denarne prispevke in za vrednost daril v naravi za humanitarne, kulturne, izobraževalne, znanstvene, raziskovalne, športne, ekološke in religiozne namene, kadar so izplačani osebam, ki so v skladu s posebnimi predpisi organizirane za opravljanje takšnih dejavnosti in kadar so navedeni prispevki oz. darila izplačana invalidskim organizacijam. Zmanjšanje osnove pa lahko znaša največ 3% (3. odst. 9. člen), vendar za vse olajšave skupaj, navedene v 9. členu, in ne le za dobrodelne prispevke.

Zakon o dohodnini iz leta 1990 je tudi predvideval davčno olajšavo za dobrodelne prispevke, ki je takrat znašala do 10%. Zakon iz leta 1993 pa je stopnjo znižal, kar je vsekakor slabo. Takšen odnos namreč ne prispeva k večjemu zanimanju zasebnega sektorja za financiranje splošno koristnih namenov in dejavnosti.

»Bolj vzpodbudna bi bila rešitev, da se 3% olajšave priznava le za plačane prispevke za dobrodelne in splošno koristne namene, ne pa za vse izdatke, navedene v 9. členu. Najbolj vzpodbudno pa bi bilo, če bi se celotni plačani prispevek za splošno koristne in dobrodelne namene priznal kot davčna olajšava.« (Trstenjak 1997, 36)

7.2 Zakon o davku od dobička pravnih oseb

Ta zakon določa davčne oprostitve (6. člen) in davčne olajšave (25. člen) za pravne osebe. Med pravnimi osebami, ki davka od dobička ne plačujejo, so med drugim tudi invalidska podjetja, javni zavodi, razen za pridobitno dejavnost, društva, verske

skupnosti, javni in zasebni skladi in druge organizacije in zavodi, ustanovljeni v ekološke, humanitarne in dobrodelne namene, razen za pridobitno dejavnost. Na podlagi 25. člena pa se pravni osebi priznajo davčne olajšave, vendar le v višini 0,3% ustvarjenih prihodkov, za plačila za humanitarne, kulturne, znanstvene, vzgojno-izobraževalne, športne, ekološke in religiozne namene, kadar so izplačana osebam, ki so v skladu s posebnimi predpisi organizirane za opravljanje takšnih dejavnosti. Izplačilo se prizna kot odhodek tudi, če je izplačano iz dobička.

7.3 Zakon o davku občanov

Kljub številnim spremembam zakon še vedno velja in za obravnavano področje so najzanimivejše določbe, ki se nanašajo na davek na dediščine in darila. Zavezanci davka so fizične osebe, ki podedujejo ali dobijo v dar premoženje, s tem da vendar zakon določa izjeme, ko se davek ne plača. Zanimiva je izjema 147. člena, po kateri zavezanec ne plača davka na dediščine in darila, če podedovano ali v dar sprejeto premoženje odstopi Republiki Sloveniji, lokalni skupnosti in humanitarnim društvom in njihovim zvezam. Kljub številnim spremembam in dopolnitvam tega člena je dikcija še vedno preozka.

7.4 Zakon o davku na dodano vrednost

Davek na dodano vrednost je nadomestil prometni davek leta 1999. Sprejet je bil nov zakon, ki priznava oprostitve DDV za dejavnosti, ki so v javnem interesu. V 26. členu so v enajstih točkah našteje dejavnosti, ki so v javnem interesu in so oproščene plačila DDV. Po 8. točki je plačila DDV oproščen promet storitev in blaga, neposredno povezanega storitvami, ki ga opravljajo politične, sindikalne, človekoljubne, dobrodelne, invalidske in podobne organizacije in ustanove svojim članom kot povračilo za članarino in v skladu s predpisi, ki urejajo področje teh organizacij, če ni verjetno, da takšna oprostitve vodi k izkrivljanju konkurence.

Za zaključek lahko rečemo, da trenutna zakonska ureditev ni dovolj stimulatívna za razvoj nevladnega sektorja. Spremeniti bi jo bilo treba tako, da bi vzpodbujala ustanavljanje neprofitnih pravnih oseb in donatorstvo. Davčno politiko bi bilo treba spremeniti predvsem na področju t.i. neposrednih dajatev, kamor uvrščamo tudi davek od dobička pravnih oseb in dohodnino.

8 POVEZOVANJE NVO

Statusna zakonodaja omogoča različne oblike združevanja in povezovanja NVO. Problem je na vsebinskem nivoju, ker večina NVO ne vidi prednosti v povezovanju interesov in v vključevanju v mrežne oblike sodelovanja. Velikokrat je takšno sodelovanje možno le ob podobnih projektnih ciljih za enkratni namen in omejen čas, kar je ena glavnih ovir za ustvaritev mrežne strukture, ki se od držav članic zahteva kot posledica prestrukturiranja odnosov z NVO. NVO so tudi slabo udeležene v evropskih in svetovnih organih, kot npr. v Svetu Evrope, platformah EU, Organizaciji združenih narodov, Svetovni banki itd. Kljub temu obstajajo (predvsem starodobne) zveze društev kot krovne organizacije številnih malih društev. Nekatere zveze društev se pritožujejo, da imajo premalo vpliva na društva. Zgleden primer združevanja je Svet društvenih organizacij. Vključuje naslednje zveze: avto-moto, gasilsko, kinološko, lovsko, planinsko, ribiško, turistično, čebelarsko, prijateljev mladine in šoferjev, kulturnih organizacij, upokojencev...

9 VKLJUČEVANJE UPORABNIKOV

Vključevanje uporabnikov je proces spreminjanja odnosov na področju socialnih služb in razvijanja zaupanja med uporabniki in izvajalci. Pri tem ne gre le za informiranje uporabnikov o odločitvah, ki se sprejemajo ali pa so že sprejete. Vključevanje pomeni, da imajo uporabniki moč vplivanja na dogajanje, na spreminjanje obstoječega stanja in na odločanje v organizaciji. Uporabniki se lahko poleg tega še vključujejo v zelo različne aktivnosti posameznih služb: v raziskave o potrebah, v izvajanje storitev, v izbiro in usposabljanje novega osebja, v administracijo in kontrolo nad sredstvi, v proces vzpostavljanja standardov kakovosti, v procese oblikovanja in uveljavljanja novih politik.

»Zakaj je pomembno sodelovanje uporabnikov na vseh ravneh socialnih služb?

Razlogov je veliko:

- Najprej zato, ker imajo ljudje človekove, državljanske in legalne pravice do tega, da se jih sliši in da lahko vplivajo. Socialne službe bi morale spoštovati in varovati te pravice.
- Nadalje zato, ker si večina ljudi želi imeti besedo v organizacijah in pri odločitvah, ki imajo tako pomemben vpliv na njihovo življenje.
- Vključevanje državljanov je nujni predpogoj demokracije in v demokratičnih sistemih bi javne službe morale delovati demokratično.
- Vključevanje pomeni povečanje odgovornosti na vseh straneh (na strani uporabnikov, izvajalcev in financerjev) in s tem vpliva na izboljšanje kakovosti socialnih storitev.
- Participacija vpliva na izboljšanje učinkovitosti in ekonomičnosti agencij in služb, česar se dobro zavedajo podjetja, ki se jim ne zdi škoda porabiti veliko sredstev za ugotavljanje potreb in zadovoljstva potrošnikov.
- Vključevanje uporabnikov je neposredno povezano s cilji socialnih služb, če se ti nanašajo na krepitev človekove neodvisnosti in samostojnosti pri doseganju osebnega blagostanja in rasti. Eksperimenti in raziskave kažejo, da sodelovanje pri odločanju o lastnem življenju uporabnike okrepi, izboljša njihovo počutje, dviguje raven pričakovanj in poveča pripravljenost na samostojno življenje.
- Nenazadnje vključevanje uporabnikov predstavlja izziv institucionalizirani diskriminaciji in izključenosti, ki so je deležni ljudje, ko se znajdejo v situaciji, da potrebujejo pomoč.« (Leskošek in Hrženjak 2002, 36 – 38)

Po besedah avtoric Leskošek in Hrženjak obstajata dva različna pristopa k vključevanju uporabnikov:

- potrošniški pristop sprašuje: kako naj zagotovimo, da bi storitve, ki jih ponuja naša organizacija, odgovarjale potrebam uporabnikov? Ta pristop opredeljuje uporabnika kot stranko oz. potrošnika, ki s svojimi izkušnjami lahko pripomore k učinkovitosti in ekonomičnosti organizacije. Izvajalci storitev izvajajo med uporabniki raziskave, koliko so zadovoljni s ponujenimi storitvami, in se z njimi posvetujejo. Ta pristop je usmerjen k storitvi in organizaciji, uporabnik je definiran v odnosu do storitve.
- demokratični pa sprašuje: kako naj zagotovimo, da bi našo organizacijo oblikovale potrebe njenih uporabnikov? Pri vključevanju uporabnikov niso usmerjene k ponudbi in profitu, temveč k uporabnikom in k njihovim potrebam. Svoje cilje in politike oblikujejo v sodelovanju z uporabniki.

Ne obstaja univerzalen recept za uspešno vključevanje uporabnikov. Organizacijam mora biti jasno, ali resnično želijo vključevati uporabnike, zakaj in v kakšni obliki: ali gre le za nabiranje informacij, za posvetovanja ali nemara za neposredno vključevanje v procese odločanja. Uporabnike je najbolje vključiti čisto na začetku dejavnosti, ne pa šele potem, ko je dejavnost že oblikovana in glavne odločitve že sprejete. Tako uporabniki dobijo občutek, da so del aktivnosti in razvoja, kar jim omogoča močnejšo identifikacijo.

10 PRIMER NEVLADNE NEPROFITNE ORGANIZACIJE – SONČEK

10.1 Predstavitev organizacije

Sonček – Zveza društev za cerebalno paralizo Slovenije je neprofitna, nevladna in nepolitična nacionalna invalidska organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1983 s strani staršev otrok s cerebalno paralizo (nenapredujoča motnja gibanja in drže, ki je posledica okvare možganov v njihovem zgodnjem razvojnem obdobju) in strokovnjakov. Pridobila je status organizacije, ki deluje v javnem interesu na področju sociale, zdravstva in s programi za osebe s cerebalno paralizo in drugimi invalidnostmi. Zastopa poenotena stališča društev in sodeluje z ostalimi invalidskimi in humanitarnimi organizacijami v Sloveniji in v svetu.

Neposredno se vključuje v Mednarodno združenje za osebe s cerebalno paralizo ICPS – The International Cerebral Palsy Society. Vanjo se združuje 15 regijskih društev za cerebalno paralizo, Društvo za pomoč prezgodaj rojenim otrokom in Športno društvo cerebalne paralize »Žarek«. Združujejo se zato, da lažje uresničujejo skupne potrebe in zakonsko zagotovljene pravice, da usklajujejo mnenja in stališča, in zaradi medsebojne pomoči pri izobraževanju, informiranju in organiziranju storitev. V organizacijo je vključenih več kot 4.000 oseb s cerebalno paralizo in z drugimi invalidnostmi, njihovih svojcev, strokovnih delavcev in prostovoljcev. Skupaj združujejo 18 društev, in sicer 14 regijskih društev za cerebalno paralizo in 4 druga društva z namenom, da lažje uresničujejo skupne potrebe in zakonsko zagotovljene pravice, da usklajujejo mnenja in stališča in da si medsebojno pomagajo pri informiranju, izobraževanju in organiziranju storitev.

10.2 Razvoj organizacije

Ustanovitev Zveze je bil le eden od logičnih korakov zdravnikov in terapevtov v skrbi za otroke s cerebalno paralizo. Na ta način si niso le obetali podpore staršev, temveč tudi denar, predvsem loterijski, za kvalitetnejšo zgodnjo obravnavo otrok in pomoč njihovim družinam.

Zagotovo pa si njeni ustanovitelji niso predstavljali, da bo organizacija v naslednjih dvajsetih letih postala eden največjih izvajalcev storitev za osebe s cerebalno paralizo v javni službi.

»Do leta 1991 je organizacija delovala neprofesionalno, z nejasnim poslanstvom in cilji. Nastanek nove države, politični pluralizem in uvajanje elementov trga na področje invalidskega varstva, ki so sovpadali z nastankom gibanja za neodvisno življenje v razvitih državah, so zahtevale od organizacije neprestano prilagajanje poslanstva, ciljev, organiziranosti, pa tudi imena. Mnoge je to begalo, nekatere pa

celo jezilo. Zveza Sonček pa se je zavedala, da mora delovati v smeri pridobivanja notranje in zunanje javnosti, pridobivanja sredstev in organizacije lastnih storitev (Primožič 2001, 17)

Bila je na težki preizkušnji. Soočena je bila s popolnim državnim monopolom in pri tem ni imela nobenega partnerja, s katerim bi se lahko povezala. Potrebne so bile strateške usmeritve, saj je bil le tako zagotovljen obstoj in razvoj organizacije. Z ustreznim poslovnim načrtom in uporabo vsaj nekaterih trženjskih principov in metod jim je uspelo postati največja neprofitna invalidska organizacija v Sloveniji.

»Poslovni načrt ni zajemal hudih trženjskih metod, saj bi s tem postali že skoraj profitna organizacija. Dejansko pa je že vseboval nekatere prvine poslovnega načrta. Vsebinsko in številčno je opredelil populacijo (potencialne uporabnike storitev), verjetne potrebe te populacije, obstoječe ponudnike storitev, prioriteto potreb bodočih uporabnikov, storitve, ki naj bi jih organizacija izvajala, ter strategije za razvoj storitev in pridobitev uporabnikov. Izdelali so analizo zunanjega okolja, ki je ugotavljala, da je bila zakonodaja izredno restriktivna do NVO kot izvajalka na področju gospodarskih in družbenih dejavnosti, razen na področju zaposlovanja, prevozov in bivanja. Popolno zaprti področji pa sta bili zdravstvo in izobraževanje. Skoraj identična je situacija še danes. Analiza je tudi pokazala, da ni izvajalcev, ki bi pokrivali področja zaposlovanja in bivanja odraslih oseb s cerebalno paralizo in prevozov tako otrok kot odraslih z invalidnostmi.« (Primožič 2001, 18).

Ves čas so se prilagajali družbenim in gospodarskim spremembam in pri tem uporabljali intuicijo. Še danes bi težko rekli, da je prisotna kakšna trženjska usmeritev. Obstaja le zavest, da brez dosledne uvedbe koncepta uporabnika organizacija nima prihodnosti.

Zveza Sonček je s svojo vizijo, poslanstvom in cilji sicer presegla prvotna pričakovanja, kar pa ne pomeni, da ne izpolnjuje namena, zaradi katerega je bila ustanovljena. V ospredje svojih prizadevanj je umestila pravice oseb s cerebalno paralizo in z nezgodnimi poškodbami glave, da živijo življenje v skladu s svojimi potrebami in željami in uživajo enake pravice kot njihovi sodržavljeni.

Danes je Zveza Sonček moderna organizacija invalidov in njihovih zastopnikov, ki se lahko primerja s sorodnimi organizacijami v državah EU. Je ena največjih koncesionark, ki izvajajo program varstva delovnih centrov (v nadaljnjem besedilu VDC), začetnica in največja izvajalka prevozov invalidnih otrok, še vedno nerazumljena pobudnica vključevanja otrok z invalidnostmi v redne osnovne šole in izvajalka drugih

programov. Kljub temu pa se še vedno srečuje s konkurenco, tako v zvezi z vladnimi organizacijami kot NVO.

Kronika društev in Zveze Sonček:

- 1976 ustanovitev prvega – Gorenjskega društva za cerebalno paralizo,
- 1977 ustanovitev Društva za pomoč centralno motorično prizadetih Ljubljana,
- 1982 ustanovitev Mariborskega društva za cerebalno paralizo,
- 1983 ustanovitev Zveze društev za cerebalno paralizo Slovenije in izvolitev predsednika,
- 1983 ustanovitev Razvojne skupine pri Zvezi, prva javna promocija na razstavi Vse za otroka v Celju in ustanovitev Dolenjskega društva za cerebalno paralizo,
- 1984 ustanovitev Društva za cerebalne paralize Celje,
- 1985 prenos sedeža Zveze iz Kranja v Maribor, izvolitev novega predsednika, prva šola plavanja za vaditelje in začetek organizirane rekreacije,
- 1986 ustanovitev Koroškega društva za cerebalno paralizo, ustanovitev Severno – primorskega društva za cerebalno paralizo,
- 1987 prenos sedeža Zveze iz Maribora v Ljubljano in izvolitev nove predsednice, ustanovitev strokovnega sveta Zveze,
- 1988 ustanovitev Pomurskega društva za cerebalno paralizo, ustanovitev Obalnega društva za cerebalno paralizo, začetek izhajanja revije Pet,
- 1989 ustanovitev Društva za cerebalno paralizo Ptuj – Ormož,
- 1990 izdelan Program celovite skrbi za osebe s cerebalno paralizo v vseh življenjskih obdobjih 1990 – 1995, prvi tečajji za samostojno življenje, začetek prilagojenih vikend prevozov otrok s cerebalno paralizo, izdelana celostna podoba Zveze, ZDCP Slovenije sprejeta v ICPS – Mednarodno združenje za cerebalno paralizo, ustanovitev Notranjskega društva za cerebalno paralizo, ustanovitev Sonca – prvega podjetja za poklicno usposabljanje in zaposlovanje invalidov v Ljubljani, odprtje prvega centra Sonček v Ljubljani, ustanovitev Sončne poti – podjetja za poklicno usposabljanje in zaposlovanje v Mariboru,
- 1991 ustanovitev prve bivalne skupnosti v Kranju, ustanovitev Društva za cerebalno paralizo Ponikve, prva gledališka predstava Bleščečih 6 »iz življenja nekega pubertetnika«,
- 1993 ustanovitev Obalnega rekreacijsko – terapevtskega centra Sonček v Elerjih nad Ankaranom, ustanovitev bivalne skupnosti v Ljubljani, vključitev Društva za pomoč po nezgodni poškodbi glave VITA v Zvezo Sonček, ustanovitev Društva Sončkov klub, prvi kulturno – umetniški tabor, začetek projekta Korak k Sončku,
- 1994 začetek delovanja centra Sonček v Mariboru, ustanovitev centra Ivančica in enote VDC v Slovenj Gradcu, ustanovitev bivalne skupnosti v Mariboru,

- ustanovitev Sončnega doma – podjetja za upravljanje z neprofitnimi stanovanji, začetek izvajanja obnovitvene rehabilitacije in zdravstveno – terapevtskih kolonij po pogodbi z ZZZS,
- 1995 novo ime in nova celostna podoba Zveze Sonček , začetek delovanja centra Sonček in enote VDC v Celju, ustanovitev Društva za cerebalno paralizo Posavje, prvi od sedmih FESTIVAL OV – festivalov kulturnih skupin invalidov,
 - 1996 ustanovitev nove bivalne skupnosti v Ljubljani, , vključitev Društva za pomoč prezgodaj rojenim otrokom v Zvezo Sonček,
 - 1997 otvoritev centra Sonček in enote VDC v Kranju, otvoritev depandanse Obalnega centra Sonček v Elerjih,
 - 1988 otvoritev novega centra Sonček in enote VDC Maribor na Pobrežju, delavnica o vključevanju otrok s posebnimi potrebami, začetek izvajanja koncesije za VDC in institucionalno varstvo,
 - 1999 odprtje centra Sonček in enote VDC Ptuj,
 - 2000 ustanovitev bivalne skupnosti v Štorah pri Celju, počitnice na snegu za odrasle osebe z invalidnostjo, odprtje novih prostorov za center Sonček II in enoto VDC v Ljubljani, odprtje nove bivalne skupnosti v Ljubljani, ustanovitev Društva za cerebalno paralizo Sonček Zgornje Gorenjske, odprtje prenovljenih prostorov centra Sonček in enote VDC v Mariboru na Pobrežju, ustanovitev Športnega društva cerebalne paralize Žarek, ustanovitev novega centra Sonček in enote VDC v Murski Soboti,
 - 2001 odprtje novih prilagojenih stanovanj v Ljubljani, izvolitev novega predsednika,
 - 2002 odprtje novih prostorov centra Sonček in enote VDC v Kopru,
 - 2003 odprtje Sončne hiše v Dravogradu,
 - 2004 odprtje nove Sončkove bivalne skupnosti v Kopru, odprtje novega Centra Sonček Novo mesto, odprtje novega Centra Sonček Krško.

10.3 Poslanstvo, cilji, vizija in dejavnost

Poslanstvo – Zveza Sonček se zavzema za enake možnosti vseh prebivalcev Slovenije, ne glede na njihove telesne in intelektualne sposobnosti, za življenje po svoji predstavi, v sožitju z vsemi drugimi prebivalci.

Osnovni cilji Zveze Sonček, ki so zapisani v programu Strateškega načrta Zveze Sonček za obdobje 2006 – 2010, so: ustvariti javno mnenje in kulturo, ki bosta strpna do drugačnosti, ustvariti zakonsko okolje in sistem pomoči, ki bosta zagotavljala enake možnosti za tiste z zmanjšanimi intelektualnimi ali telesnimi sposobnostmi, odpraviti komunikacijske ovire za telesno, senzorno in govorno ovirane, omogočiti ljudem z

manjšimi sposobnostmi, da sami ali s pomočjo zastopnikov, ki jih sami izberejo, zastopajo svoje interese in organizirati storitve za zadovoljevanje posebnih potreb. Da bi zastavljene cilje tudi dosegli, je potrebna enaka miselnost vseh, ne samo vodilnih. Z zavestjo o širjenju svojega poslanstva med vsemi zaposlenimi, člani izvršnega odbora Zveze Sonček in izvršnih odborov društev, vključenih vanj, jim to počasi uspeva.

Cilji Zveze Sonček v letu 2006 – na podlagi Strateškega načrta Sončka – Zveze društev za cerebalno paralizo Slovenije v obdobju 2006 – 2010 bo Zveza Sonček svojo dejavnost v letu 2006 usmerila v izvajanje tistih nalog, ki bodo koristile kar največjemu številu članov društev in oseb s cerebalno paralizo in z nezgodnimi poškodbami glave. Njeni letni cilji so naslednji:

- odpravljanje diskriminacije do tistih, ki so drugačni,
- zagotavljanje enakih možnosti ljudem z invalidnostmi na vseh področjih življenja,
- povečanje neposrednih storitev za uporabnike, zlasti tistih storitev, ki jih ne nudijo drugi izvajalci,
- pridobitev prostorov za izvajanje dejavnosti,
- izobraževanje lastnih kadrov,
- podpiranje aktivnosti društev.

Vizija organizacije za prihodnja leta je predvsem prizadevanje, da se ustvari takšno kulturno okolje, ki bo drugačnost v telesnih in intelektualnih sposobnostih sprejemalo brez vrednostnih predznakov. Želi torej ustvariti javno mnenje in kulturo, ki bosta strpni do drugačnosti. Poleg tega pa organizacija teži tudi k izvajanju programov, ki bodo ljudem z manjšimi sposobnostmi omogočili, da sami ali s pomočjo zastopnikov, ki jih izberejo, zastopajo svoje interese.

Dejavnosti organizacije Sonček so predvsem naslednje:

- Usposabljanje za aktivno življenje in delo; usposabljujejo in zaposlujejo odrasle osebe z invalidnostmi v podjetjih za usposabljanje in zaposlovanje invalidov – Sonce s sedežem v Ljubljani in Sončna pot s sedežem v Mariboru; upravljajo z osmimi centri Sonček, ki so zasnovani kot centri z različnimi programi, kjer poleg osrednje dejavnosti, ki so program varstva, usposabljanje in zaposlovanje odraslih v VDC, organizirajo še kulturne delavnice (gledališka, plesna lutkovna in glasbena), učenje plavanja in druge izobraževalne in družbene aktivnosti.
- Zgodnja pomoč; organizirajo osebno in telefonsko svetovanje za ljudi z invalidnostmi in za njihove družine; usposabljujejo poklicne in prostovoljne sodelavce, vključene v odkrivanje, zgodnjo obravnavo in pomoč družini.
- Tehnični pripomočki; opravljajo prevoze oseb z invalidnostmi v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Slovenj Gradcu, na Ptuju in v Kopru.

- Prebivanje in prilagajanje okolju; organizirajo spremstva in nego odraslih oseb z invalidnostmi v prilagojenih stanovanjih, s katerimi upravlja podjetje Sončev dom; pridobivajo nove bivalne prostore.
- Informativna dejavnost; izdajajo vsakoletne Almanaha, revijo PET in interna obvestila »Ali ste že slišali«, zloženke, priročnike in drugo literaturo; dejavnost predstavljajo tudi na internetu.
- Obnovitvena rehabilitacija; organizirajo terapevtske kolonije za otroke in njihove starše ter obnovitveno rehabilitacijo za odrasle osebe s cerebalno paralizo; pripravljajo razna usposabljanja za sodelavce in obnovitvene rehabilitacije.
- Posebno socialne pomoči: izobražujejo starše, odrasle osebe z invalidnostmi, sodelavce in laične delavce.
- Šport in rekreacija; Zveza je sprejela Program razvoja športa v društvih in v Zvezi Sonček; organizirajo terapevtsko in rekreacijsko jahanje in ostale športne aktivnosti v okviru programa obnovitvene rehabilitacije; podpirajo Paraolimpijske igre in organizirajo republiško športno tekmovanje v namiznem tenisu, šahu in pikadu. Programe izvajajo regijska društva.
- Kultura; vizija Zveze Sonček na področju kulture je vključevanje v kulturno udejstvovanje in umetniško ustvarjanje vseh ljudi, ne glede na njihove intelektualne, telesne, senzorne ali druge sposobnosti. To vizijo skuša uresničevati z ustanavljanjem lastnih kulturnih skupin in kulturno-umetniških delavnic, z njihovim nastopanjem in promocijo v javnosti. Tako pripravljajo kulturne delavnice za uporabnike z invalidnostjo – gledališke delavnice za udeležence z različnih območij, plesne, lutkovne in glasbene delavnice v sodelovanju z zunanjimi profesionalnimi kulturnimi ustvarjalci in javne nastope v okviru različnih festivalov in gledaliških in drugih srečanj.

Skupaj z regijskimi društvi za cerebalno paralizo izvajajo obnovitveno rehabilitacijo in terapevtske kolonije. Obnovitvena rehabilitacija je namenjena odraslim osebam s cerebalno paralizo, njen namen pa je ohranjanje, izboljšanje in vzdrževanje telesnih sposobnosti. Zdravstveno – terapevtske kolonije so namenjene otrokom z invalidnostmi in njihovim staršem z namenom seznanjanja staršev z vzroki, tipi in posledicami cerebralne paralize. Obnovitveno rehabilitacijo in terapevtske kolonije izvajajo v Centru Sonček Elerji nad Ankaranom. Počitnice organizirajo za vse otroke (ne glede na posebne potrebe) in odrasle osebe z invalidnostmi. Program počitnic zajema spoznavanje življenja in dela na kmetiji (taborjenje, jahanje, delo v sadovnjaku ...). Izvajajo jih v času poletnih počitnic na Sončkovi kmetiji v Sp. Vrtilah na Štajerskem.

Namen počitnic za otroke in mladostnike je, da s to obliko preživljanja prostega časa ponudijo vsem otrokom in mladostnikom, ki to želijo:

- izkušnje z naravnim, kmečkim okoljem,
- izkušnje s kmečkimi opravili,
- okolje brez hrupa in drugih stresnih dejavnikov za počitek ali pomiritev,
- spoznavanje zanimivih ljudi in pridobivanje prijateljev.

Kmetija je prilagojena uporabnikom invalidskih vozičkov. Prav tako poskrbijo tudi za nego in spremstvo otrok s posebnimi potrebami. Programe za otroke izvajajo v sodelovanju z drugimi izvajalci. Počitnice potekajo julija in avgusta v štirih enotedenskih terminih. V vsako skupino se lahko vključi do 15 udeležencev.

Terapevtske kolonije so namenjene družinam z otroki do štirinajstega leta starosti, ki imajo cerebalno paralizo ali nezgodno poškodbo možganov. Kolonije potekajo v času poletnih počitnic in trajajo od enega do dveh tednov. Organizirane so v različnih slovenskih zdraviliščih in v Rekreatijskem centru Sonček Elerji nad Ankaranom.

Organi upravljanja društev in Zveze ter njihove strokovne službe bodo v letu 2006 ugotavljali potrebe uporabnikov in tem potrebam prilagajali storitve Zveze Sonček.

Zaradi uresničevanja svojega poslanstva bo Zveza Sonček sodelovala z naslednjimi javnostmi:

- društvi, vključenimi v Zvezo Sonček,
- uporabniki njenih storitev,
- državnimi organi,
- strokovnimi institucijami,
- darovalci in sponzorji,
- organizacijami oseb z invalidnostmi v Sloveniji in v tujini.

O svojem poslanstvu, ciljih in aktivnostih jih bodo obveščala:

- z obvestili »Ali ste že slišali«,
- z revijo PET,
- Almanahom 2004,
- s predstavitvenimi stranmi na internetu,
- z osebnimi srečanji,
- preko sredstev javnega obveščanja.

Zveza Sonček porabi pridobljena sredstva za različne dejavnosti. Največ za VDC (39,3%), katerega dejavnost je namenjena tistim odraslim osebam z invalidnostmi, ki se zaradi svoje invalidnosti ne morejo zaposliti niti na odprtem trgu delovne sile niti v podjetjih za zaposlovanje invalidov. Naložbe (22,5 %) predstavljajo drugo najpomembnejšo dejavnost odhodkov finančnih sredstev, tretja pa je vlaganje v izvajanje

programov skupinske obnovitvene rehabilitacije (13,3%). Finančna sredstva namenijo v veliki meri tudi razvijanju bivalnih skupnosti (8,4%) in delovanju Zveze (6,7%).

Naložbe so se z leti precej povečale. Organizacije jih uporabljajo predvsem za adaptacije prostorov, za nakupe opreme in bivalnih sredstev in za nakupe kombijev. V letu 2002 je investirala v odkup in adaptacijo prostorov v Centru Sonček v Ljubljani, v Murski Soboti, v Senožetih, v Kraškem in v Kopru. Kupila je prostore v Kopru, začela graditi hišo za bivalno skupnost v Dravogradu in odkupila kmetijo v Zgornjih Vrtačah. Kupila je tri kombije in z njimi nadomestila tri stare in en dostavni avto. Njihove investicije so bile zadnja leta dokaj enakomerne (približno 29 % odhodkov), večji izdatki so bili le v začetku 90-ih let, ko so si zastavili drugačno poslovanje in začeli vlagati v razna posodabljanja. Takrat so investicije celo presegle 60 % vseh odhodkov. Odhodke so pokrivali predvsem s sredstvi iz FIHO, drugače pa so za premostitev likvidnostnih težav najemali kredite.

10.4 Financiranje dejavnosti

Kot NVO se je morala Zveza Sonček sprijazniti s tem, da je na finančnem področju v deprivilegiranem položaju v primerjavi z drugimi izvajalci socialnih storitev. Prav zaradi tega se je med prvimi za pomoč obrnila na darovalce in sponzorje. V zadnjih desetih letih je ustvarila družino darovalcev, sponzorjev in prostovoljcev, brez katerih organizacija ne bi mogla doseči takšnega razvoja in ugleda.

»V začetku razvijanja storitev je Zveza Sonček razpolagala le s sredstvi FIHO in z majhnim delom sredstev darovalcev. Uvajanje storitev zaposlovanja pod posebnimi pogoji je za organizacijo pomenilo najemanje novih prostorov, uvajanje storitev prevozov in nakup kombijev. Eno in drugo je zahtevalo zaposlitev delavcev. Nastalih stroškov ni bilo možno neposredno zaračunati uporabnikom. Edina rešitev je bila, da so za več let zmanjšali obseg drugih programov, ki jih je financirala FIHO. Le tako so od države izsili, da je začela plačevati prevoze otrok v šole, zaposlitev pod posebnimi pogoji in bivanje v skupinskih stanovanjih. Ker pa so stroški zaradi višje kvalitete večji od sredstev, ki jih zagotavlja država, mora Zveza Sonček razliko pokrivati iz sredstev FIHO.« (Primožič 2001, 24)

Zveza Sonček je pridobivala sredstva za uresničevanje svojega programa v letu 2005 na naslednje načine (Almanah 2005):

- iz sredstev FIHO za dejavnost Zveze in društev za posebne socialne programe in za investicije,
- iz državnega proračuna za opravljanje koncesijske dejavnosti,
- iz državnega proračuna za izvajanje socialnih programov,

- z zbiranjem sredstev darovalcev,
- s sodelovanjem s sponzorji,
- z organizacijo dobrodelnih prireditev,
- s prodajo izdelkov s simboli Zveze,
- s prodajo izdelkov VDC Sonček,
- s prodajo tiskanih voščilnic.

Tabela 10.1 Prihodki Zveze Sonček za leto 2005

PRIHODKI V LETU 2005	V SIT
FIHO	143.207.682,00
Državni proračun	263.991.747,00
Lokalni proračun in ZPIZ	94.938.171,00
<i>ZZZS</i>	92.789.659,00
Prodaja izdelkov	26.284.787,00
Prodaja storitev	22.186.928,00
Donatorski in sponzorski prispevki	58.220.484,00
Drugi prispevki	73.897.752,00
S K U P A J	775.517.210,00

Vir: Almanah 2005

Glede na strukturo prihodkov, ki so razvidni iz tabele, lahko sklepamo, da se je organizacija Sonček v letu 2005 financirala v največji meri iz državnega in občinskega proračuna, kar pomeni, da prevladuje model državnega financiranja. Drugi največji vir financiranja predstavljajo sredstva FIHO, tretji vir finančnih sredstev pa so sredstva Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS).

Sredstev EU zaenkrat še nimajo, saj se niso prijavljali na noben razpis. To pa bo v prihodnosti potrebno, če hočejo ohraniti dober položaj v sektorju in zagotoviti svojim uporabnikom čim boljše usluge.

Tabela 10.2 Odhodki Zveze Sonček v letu 2005

ODHODKI V LETU 2005	V SIT
Delovanje Zveze Sonček	47.460.877,00
VDC	277.947.962,00
Aktivno preživljanje prostega časa	11.932.678,00
Zgodnja obravnava	1.908.010,00
OR in TK (obnovitvena rehabilitacija, terapevtske kolonije, počitnice)	122.712.764,00
Izobraževanje	8.059.807,00
Informativna dejavnost	4.621.635,00
Prevozi invalidov	26.948.250
Bivalne skupnosti	121.102.415,00
Šport in rekreacija	2.570.536,00
Kultura	1.302.974,00
Naložbe na državni ravni	126.465.679,00
Delovanje društev	16.158.324,00
SKUPAJ	769.191.912,00

Vir: Almanah 2005

Glede na strukturo odhodkov, ki so razvidni iz tabele, lahko sklepamo, da je Zveza Sonček imela največ odhodkov na področju VDC, na drugem mestu so odhodki naložb na državni ravni, na tretjem OR in TK, na četrtem mestu pa bivalne skupnosti.

10.4.1 Načini pridobivanja denarnih sredstev

10.4.2 Samofinanciranje

Zveza Sonček skuša svoja sredstva povečati s samofinanciranjem. Te aktivnosti zajemajo predvsem zaračunavanje storitev in uslug, kot so izobraževanje in seminarji, prevozi, izvajanje zdravstveno – terapevtskih kolonij, oddaja v najem počitniških kapacitet, tiskanje, fotokopiranje, oblikovanje, prodajanje lastnih unikatnih izdelkov Sončkovih delavnic (voščilnice, poslovna in osebna darila, ročne poslikave svile, stekla, papirja, lesa, gline, drobna darila, majice, izdelki ročnega tkanja) in prodajo lastne strokovne literature. Glavni kupci izdelkov so družbene organizacije in podjetja, posamezniki, člani društev in zaposleni.

»Z vsemi programi bi radi zagotovili invalidom delo, usposabljanje in zaposlitev, razširili marketinško ponudbo in prisilili državo, da sofinancira te programe kot koncesionar. Njihov namen ni nadomestiti ali zmanjšati ostale vire financiranja, ampak opozoriti državo na svoje projekte, za katere so se odločili tudi zaradi povečanja sredstev in lastnega dohodka ter zaradi enakovredne promocije na trgu (Torkar in Čendek 1999, 44).

Zveza Sonček skuša s strategijo samofinanciranja izoblikovati stabilnejši model financiranja organizacije. Na ta način poskušajo zmanjšati odvisnost od posameznih virov financiranja in občutljivost na spremembe pri posameznih donacijah. Le tako bi lahko vzpostavili ravnotežje med zunanjimi in notranjimi viri. Če jim to uspe, lahko sami krijejo obratovalne in administrativne stroške in samostojno določijo svoj program in prednostne projekte. To do sedaj še ni bilo mogoče, saj ta sredstva znašajo okoli 10 % vseh prihodkov, vendar je iz podatkov organizacije razvidno, da se sredstva skozi leta vseeno zmerno povečujejo.

10.4.2.1 Pristopi pridobivanja sredstev

Osebna pisma

»Pisma so sicer najmanj osebna oblika takšnega zbiranja sredstev, vendar dosega največ morebitnih dajalcev z najmanjšimi stroški. Pisma, ki prejemnika ne nagovarjajo z imenom, v ovojnicah z nalepljenimi naslovi večinoma pristanejo v košu; tak način si lahko privoščijo le velike nepridobitne organizacije, ki so splošno znane, opravljajo privlačno dejavnost in uživajo trajno pozornost medijev.« (Tavčar 2005, 258 – 259)

Desetletna praksa je pokazala, da je v Sloveniji najobetavnejši trg anonimnih darovalcev, za katere so verjetno najprimernejši pristop osebna pisma. Z njimi skušajo opozarjati na konkretne probleme, kot so stanovanja za invalide, dostopnost javnega prevoza, zaposlovanje, iskanje podpore za konkretne rešitve ipd.

Zveza Sonček je bila ena prvih, ki se je lotila pošiljanja pisem neposrednim naslovnikom. V Sloveniji v začetku 90-ih še ni bilo možno kupiti seznama naslovnikov, tako da je pisma poslala vsem, ki so imeli v telefonskem imeniku označene akademske naslove, saj naj bi po predvidevanjih imeli relativno visoke dohodke in bili dovolj razgledani, da bi razumeli namen pisma. Odgovorilo je približno 4 % naslovnikov, kar je v okviru odzivov, ki jih dosega v ZDA, Veliki Britaniji in Avstriji. To je organizacijo vzpodbudilo, da je akcijo razširila na vse naslovnike iz telefonskega imenika Slovenije.

Internet

Za ta način zbiranja sredstev so se odločili v letu 2000. S tem so skušali priti predvsem v stik z mlajšo in premožnejšo populacijo, ki ima dostop do interneta in ne slovi ravno po svoji darežljivosti. Potencialni darovalec je usmerjen na elektronsko pošto Zveze Sonček, kjer izpiše svoje podatke in višino prispevka. Zveza Sonček pa mu nato pošlje položnico.

Hranilniki

Hranilniki so vključeni v informacijske table, ki jih je približno 120 po večjih poštah in zdravstvenih domovih. Zbrana sredstva niso velika in so namenjena izključno nadomeščanju informacijskega gradiva in promociji organizacije. Malo večje zneske so pridobili leta 1999, ko so bili prvič uporabljeni večji hranilniki. Tu pa je šlo za namensko zbiranje sredstev za prostore Centrov Sonček.

Sponsoriranje

Ena izmed resnih sponzorskih pogodb je pogodba s podjetjem Estebel, ki je neposredno tržilo kozmetične proizvode italijanskega proizvajalca. Svoje proizvode je označilo z znakom Zveze Sonček. Na ta način sta se promovirala oba partnerja. Zveza Sonček je ravno preko te akcije prišla do pomembne baze bodočih darovalcev.

Za sponzoriranje lahko rečemo, da ni kakšnega večjega zanimanja, saj je pogostejše predvsem na športnem področju, kjer so velika imena sponzorjev pogosto vidna. Zato ima Zveza Sonček le majhno število sponzorjev, ki so predstavljeni samo ob kakšnih posebnih priložnostih.

Vseeno Zveza Sonček že vrsto let sodeluje z različnimi sponzorji. Zavedajo se, da se podjetja za njih odločajo predvsem zaradi njihove prepoznavnosti med širšo javnostjo v mediji in zaradi zaupanja v njihovo delo in poslanstvo. Sodelovanje pa je odvisno od obojestranskih interesov – tako sponzorja/donatorja kot tudi Zveze Sonček.

Načini in možnosti sodelovanja Zveze Sonček in sponzorja:

- priprava sponzorske/donatorske pogodbe, v kateri se določijo cilji in nameni sponzoriranje/doniranja (medsebojna promocija, medijska promocija, predajni ček sredstev),
- oglaševanje v njihovih medijih,
- oglaševanje v medijih sponzorja/donatorja,
- obveščanje javnosti o sodelovanju preko tiskovnih konferenc ali drugih dogodkov,
- naročanje izdelkov ali storitev samo za izbrano podjetje (koledarji, voščilnice, slike, izdelki iz svile ...),

- nakup konja/ev za izvajanje hipoterapije za otroke in odrasle osebe s posebnimi potrebami,
- oprema hiše v Rekreacijskem centru Sonček Vrtiče,
- nakup kombija,
- nakup pohištva za centre Sonček.

Idej je mnogo, potrebno se je le odločiti in ukrepati v pravem trenutku.

Zagotavljajo prepoznavnost in prisotnost v njihovih medijih, v različnih akcijah in projektih, kjer ne gre le za humanitarnost ali dobrodelnost, ampak tudi gre za promocijo obeh strani.

Njihova prepoznavnost v osrednjih slovenskih medijih v letu 2005 je bila tako razporejena: 63% tiskani mediji, 26% radio, 11% internet, 8% televizija.

Tiskani mediji: 7 dni, Delo, Nedelo, Dnevnik, Dobro jutro, Finance, Glasilo Občine Šalovci, Lady, Naša žena, Nedeljski dnevnik, Primorske novice, Sava glas, Večer, Vestnik, Zdravje, Žurnal ...

Radio: Radio Capris, Radio City, Radio Center, Radio Koper, Radio Krka, Radio Kranj, Radio Maribor, Radio Murski val, Radio Maxi, Radio Ognjišče, Radio Slovenija, Radio Sora, Radio Triglav, Val 202.

Televizija: Idea TV, POP TV, RTV Slovenija, TV AS, TV Info ...

Spletne strani: Slovenskomorje.net, Obala.net, Si.21, Ljubljanske novice, Radio Krka

Mediji, v katerih lahko oglašujejo (donatorji/sponsorji): revija PET, Almanah, Ali ste že slišali, kombiji, informacijske table, zloženke.

Revijo PET, Almanah in obvestila Ali ste že slišali pošiljajo različnim javnostim: članom organizacije, donatorjem, sponzorjem, novinarjem, državnim uslužbencem, študentom in drugim. S pošiljanjem svojega gradiva gradijo na zaupanju, prepoznavnosti, zanimanju za svoje delo in osveščanju ljudi o problematiki ljudi z invalidnostmi. S kombiji so prisotni v vseh večjih slovenskih mestih, informacijske table pa so postavljene v vseh večjih poštah po Sloveniji in v zdravstvenih domovih. Ne želijo si le podarjenih denarnih sredstev, ampak se trudijo, da je sodelovanje obojestransko.

Donatorji Zveze Sonček

Ker je Zveza Sonček neprofitna organizacija, se pri izpeljavi svojih aktualnih projektov in naložb srečujejo s pomanjkanjem finančnih sredstev. Brez sponzorjev in donatorjev, ki podpirajo njeno delo, ne bi mogla uresničiti zastavljenih ciljev. Njeni donatorji so: Aventis Pharma, AQS – tehnično svetovanje, Baumax, Bovir, BSH hišni aparati, Dravske elektrarne Maribor, Edi Pucer & Gregor Strmčnik, Energetika Ljubljana d.o.o., Eoc, Gaia-u, Gambling Co., HIFI Colorstudio, IBI Kranj, Iziv, IMP montaža

Maribor, Komunala Koper, MSC Koper, Občina Hajdina, Poteza, Plinarna Maribor, Sonce.net, Zavarovalnica Triglav, OE Kranj, Žale d.o.o., Ženska zveza NSI.

Njeni aktualni projekti so:

- nakup in ureditev novih prostorov na Center Sonček v Ljubljani,
- izgradnja Rekreativnega centra Sonček Vrtnice,
- adaptacija novih prostorov Centra Sonček Kranj in preureditev sedanjih prostorov v stanovanjsko skupnost,
- dvigalo v Centru Sonček Maribor,
- organiziranje poletnih kolonij za otroke in njihove družine v Rekreativnem centru Sonček Elerji,
- organiziranje poletnih počitnic za otroke in odrasle v Rekreativnem centru Sonček Vrtnice,
- obnovitvena rehabilitacija za mladostnike in odrasle osebe s cerebralno paralizo in z drugimi posebnimi potrebami v Rekreativnem centru Sonček Elerji,
- zimске počitnice na slovenskih smučiščih.

Pridobivanje nedenarnih prispevkov

Zbiranje različnega blaga je potekalo občasno in kampanjsko, to je ob večjih pomembnih dogodkih. Ponavadi gre za pridobivanje živilskih izdelkov. Z zbiranjem rabljenih predmetov in odpisanega trgovskega blaga, ki bi ga porabili za opremljanje dnevnih centrov in stanovanj, so začeli leta 2000 in doživeli dokaj velik odziv.

Program pridobivanja sredstev Zveze Sonček za leto 2006

Sredstva za uresničevanje svojega programa bo pridobivala na naslednje načine:

- iz sredstev FIHO za dejavnost Zveze in društev za posebne socialne programe in za investicije,
- iz državnega proračuna za opravljanje koncesijske dejavnosti,
- iz državnega proračuna za izvajanje socialnih programov,
- iz sredstev ZZZS za terapevtske kolonije in obnovitveno rehabilitacijo,
- z zbiranjem sredstev darovalcev,
- s sodelovanjem s sponzorji,
- z organizacijo dobrotelnih prireditelj,
- s prodajo izdelkov s simboli Zveze,
- s prodajo izdelkov VDC Sonček,
- s prodajo tiskanih voščilnic,
- s prodajo poklonjenih rabljenih predmetov.

10.5 Prihodki in odhodki skozi desetletno obdobje

Za desetletno obdobje lahko rečemo, da se tako prihodki kot odhodki nenehno povečujejo. Njihova rast je dokaj enakomerna, saj toliko sredstev, kot jih pridobijo, tudi porabijo v namene, za katere so bili ustanovljeni. Malo več težav so imeli pred tem obdobjem, natančneje pred letom 1993, ko niso imeli zastavljenega nobenega pravega poslovnega načrta. Takrat so dobivali sredstva predvsem iz FIHO, iz državnega proračuna in iz drugih prihodkov, ki so zajemali plačila taborov, kotizacije za seminarje, naročnino revij, najemnine in obresti. Celotna sredstva so vlagali večinoma v svoje dejavnosti, kot so usposabljanje za aktivno življenje in delo, to je za center VDC, v informacijsko dejavnost in v šport in rekreacijo. Predvsem je šlo za pokrivanje operativnih stroškov.

Leta 1993 so začeli najemati večje kredite in izvajati večje investicije. Še vedno je bil največji dajatelj sredstev FIHO, ki je del sredstev namenil za redno dejavnost, del pa za investicije. Ta vzorec je prisoten še danes, le da se je delež FIHO sredstev glede na celotne prihodke znatno zmanjšal povečali pa so se ostali viri prihodkov. Največji delež je znašal v letu 1994, in sicer skoraj 65 % celotnih prihodkov, sedaj pa okoli 23 % celotnih prihodkov.

Državna sredstva so se povečala v letu 1999, saj je bilo v letu 1998 sklenjena koncesija za upravljanje VDC za obdobje 7 let. Poleg tega ima Zveza Sonček še koncesijo za institucionalno varstvo za stanovanjske skupnosti, ki pa jo je pridobila v zadnjih letih. Sredstva iz državnega proračuna so namenjena za delovanje VDC, za kulturo, stanovanjske skupine in za izobraževanje. V zadnjih letih je njihov delež presegel delež iz FIHO, saj je v lanskem obdobju znašal 40,28 %.

Del sredstev dobijo tudi iz ZZZS, s katerim imajo sklenjeno pogodbo o sofinanciranju skupinskega usposabljanja za obvladovanje cerebralne paralize in obnovitvene rehabilitacije. Donacije posameznikov so skozi leta enakomerna in se glede na celotne prihodke ne povečujejo. Znašajo okoli 4 % na leto.

Lahko rečemo, da se Zveza Sonček uspešno prilagaja nenehnim spremembam na gospodarskem in družbenem področju. Morda je ta primer eden tistih, ki kaže, da so tudi med slovenskimi organizacijami takšne, pri katerih je dozorela zavest ne samo o tržni naravnosti, temveč tudi o dosledni usmeritvi na uporabnika in o poskušanju vzpostavitve stabilnega financiranja v organizaciji.

10.6 Konkurenca

Spremenjena politična klima in zakonodaja sta v zadnjih 5 letih omogočila vzpostavljanje konkurence na področju socialnih storitev. Vladne institucije so začele v svojih storitvah posnemati NVO in se prilagajati potrebam uporabnikov. Vzpostavila se je konkurenca znotraj nevladnega neprofitnega sektorja in v povezavi z vladnim

sektorjem. Vse to zahteva od Zveze Sonček, da tudi na področjih, kjer je vodilna, išče izboljšave dosedanjih ponudb ali celo nove ponudbe. S konkurenco so se začeli soočati na ta način, da so začeli več vlagati v informativno dejavnost in v stike z javnostjo, česar pred letom 1977 niso počeli. Sedaj izdajajo revijo PET in vsakoletni Almanah, interna obvestila, urejajo računalniško bazo in internetno stran. Na ta način se skušajo čim bolj predstaviti javnosti.

S konkurenco se soočajo predvsem pri prodaji svojih izdelkov, saj tudi mnogo drugih invalidskih in humanitarnih organizacij že ponuja podobne izdelke (npr. Rdeči križ, Zveza paraplegikov Slovenije, Karitas itd.). Mnogi se zanašajo na to, da imajo ročno izdelane stvari prednost pri potencialnih kupcih. Glavni izdelek zaposlenih so ročno izdelane voščilnice, ki povečajo prihodek predvsem okoli praznikov. Ostalo pa so razni ročni izdelki. Prednost Zveze Sonček je, da ima pri prodaji svojih kvalitetnih produktov že dobro uveljavljeno ime, ki je blagovna znamka in hkrati sporočilo, vezano na poslanstvo.

Prav tako se je zaostрила konkurenca na trgu darovalcev, kjer so se na že tako premajhnem trgu pojavile tudi vladne organizacije. Dostikrat se zgodi, da se na javne razpise prijavljajo oboji, NVO in vladne organizacije. Za njih lahko rečemo, da povzročajo neljalno konkurenco, saj nimajo tako velikih problemov s financiranjem in jih podpira država že od same ustanovitve. To bi lahko v zadnjem času rekli za primer Pediatrične klinike. Da si poskušajo pridobiti sredstva tudi od drugih virov, je ugodno predvsem za državo, saj se tako njihova sredstva zmanjšajo.

11 SKLEP

NVO so pomemben element vsake demokratične družbe in so pokazatelj stopnje demokratičnosti in pluralnosti družbe. V Sloveniji so postale opaznejše po letu 1990, po spremembi ustavnega reda. Od takrat pa do danes, tako kažejo številke, je ustanovljenih in delujočih subjektov na tem področju vse več. To kaže na večjo ozaveščenost posameznikov o možnosti ustanavljanja teh subjektov. Država je na samem začetku z zakoni uredila izvrševanje pravice, vendar pa ni ničesar oz. zelo malo storila na drugih, za razvoj tudi zelo pomembnih področjih. Veljavna statusna zakonodaja je sicer sprejeta, vendar ne moremo reči, da zadostuje za celovito in moderno ureditev nevladnega sektorja. Zakon o društvih in Zakon o ustanovah, ki predstavljata temelj statusne zakonodaje, sta primerljiva z drugimi evropskimi kontinentalnimi sistemi, čeprav bi bile še vedno dobrodošle določene spremembe. Zakonsko so urejene tudi politične stranke, sindikati, zavodi, kot subjekti, ki so odraz ustavne pravice do svobodnega združevanja in jih uvrščamo med NVO. Vendar je ta zakonska ureditev zgolj specifična glede na zgoraj omenjena zakona, ki sta temelj celotne statusne zakonodaje nevladnega sektorja. Vprašanje pa je ali je zakonodaja v tolikšnem obsegu zadostna glede na hiter razvoj civilne družbe in na pojav vedno novih subjektov. Mogoče bi bila dobra rešitev uresničitev predloga o sprejemu zakona, ki bi predpisoval splošne pogoje o registraciji teh subjektov. Statusna zakonodaja pa ni dovolj, potrebna je namreč tudi prilagojena davčna zakonodaja, ki bi stimulirala ustanavljanje neprofitnih pravnih oseb in donatorstvo.

V prvem delu naloge sem se osredotočila na zgodovinske korenine NVO in izpostavila razlike v njihovem izboru med Evropo in Slovenijo. Na podlagi teh ugotovitev sem izpostavila različna razumevanja tega pojma in ugotovila, da povezuje s poudarjanjem vloge civilne družbe kot tretjega partnerja v urejanju družbenih razmerij in se naslanja na številne mednarodne akte, v katerih je pravica do združevanja uvrščena v osnovni in univerzalni spisek temeljnih človekovih pravic in svoboščin. V drugem delu sem raziskala najpomembnejše statusno pravne značilnosti NVO v anglosaksonskem in kontinentalnem pravem sistemu. Predstavila sem osnovne značilnosti statusnih oblik, v katerih so NVO lahko organizirane. Pri pregledu statusno pravne ureditve NVO v Sloveniji pa sem izpostavila posebnost naše ureditve, zavod zasebnega prava.

Društva, ki so najpogostejše pravne osebe nevladnega sektorja, so urejena z Zakonom o društvih. Kmalu po sprejetju zakona l. 1999, je Ustavno sodišče razveljavilo določene določbe in novela zakona je prispevala k modernejši in mednarodno primerljivejši pravni ureditvi. Z novim zakonom se je rešila ustavnopravno sporna ureditev omejevanja pravice pri ustanavljanju glede števila in državljanstva ustanoviteljev, še vedno pa se postavlja vprašanje, ali ima pravico do ustanovitve društva

pravna oseba. Poleg tega je zelo nedosledna in nepregledna ureditev društev v javnem interesu in društev s posebnim položajem. Pri teh društvih se pojavlja tudi vprašanje ugodnosti, ki naj bi jih država nudila tem društvom zaradi pridobitve posebnega statusa. Vsekakor pa zakon daje možnosti posameznikom, da se združujejo zaradi skupnih interesov.

Druga najpogostejša pojavna oblika, ustanove, pa so urejene v Zakonu o ustanovah, ki omogoča posameznikom, da svoje premoženje namenijo za doseganje svojega pomembnega cilja. Število ustanov je sicer naraslo, vendar pa se pojavljajo tudi problemi glede donatorstva, saj država z nestimulativno davčno zakonodajo ni dovolj dobro odigrala svoje vloge. Število donatorjev je namreč še vedno nezadostno, zato država popravlja napako tako, da se sama pojavlja kot donator. Trenutna zakonodaja ne dovoljuje ustanov v zasebne namene, kar je mogoče pomanjkljivost, ki bi jo bilo treba odpraviti. Poleg tega ustanove v Sloveniji še niso dovolj izkoriščene za izvajanje dejavnosti na področjih, ki so splošno družbeno koristna: šolstvo, zdravstvo in znanost.

Posebnost slovenske pravne ureditve so zavodi, ki so izvajalci dejavnosti na področju šolstva, zdravstva in znanosti, ki jih v tujini izvajajo tudi druge pravne osebe neprofitnega sektorja. Država bi morala v NVO prepoznati potencialne proizvajalce kolektivnih dobrin in jim zato dati možnost. Zato pa je potrebna večja stopnja komuniciranja in resno obravnavanje nevladnega sektorja kot enakovrednega sogovornika. Problem v Sloveniji je tudi, da država nima posluha za NVO in dobrodošla bi bila njena večja finančna podpora, ki bi omogočala profesionalizacijo in tako vzpostavila med organizacije kot pomembno dopolnilo javnim servisom. Vendar tu velja previdnost. Država namreč lahko izkoristi svoj položaj, da bi NVO prerastle v kvazi NVO, kjer ima država zopet močno vlogo, s čimer bi se izničilo bistvo nevladnega sektorja. To bistvo je avtonomen položaj in finančna in upravljalna neodvisnost.

Potrdila sem hipotezo, da je odnos države do financiranja NVO pokroviteljski. NVO se tako nenehno nahajajo na robu preživetja. Za hitrejši razvoj bi bila vsekakor potrebna stimulatивnejša davčna zakonodaja, ki bi z davčnimi olajšavami in oprostitvami potencialne ustanovitelje in donatorje vzpodbujala k aktivnemu delovanju. Položaj NVO v Sloveniji je zaskrbljujoč, tudi zaradi nestimulativne davčne zakonodaje, ki NVO ne omogoča pridobivanja sredstev s strani posameznikov in gospodarstva, ki zato niso stimulirani za donacije NVO. Tak položaj je tudi posledica favoriziranja javnih služb s strani države. Po mnenju številnih NVO je v Sloveniji glavni vzrok za slabo sodelovanje med NVO in državo nezainteresiranost in pomanjkanje politične volje s strani države za reševanje težav, s katerimi se srečujejo NVO. Vzroki za finančno nestabilnost NVO so skromne dotacije s strani države, glavni vzrok pa je tudi organiziranost in usposobljenosti samih NVO, saj jim primanjkuje kadrov z ustrežno poslovno in marketinško izobrazbo in z določenimi vodstvenimi in organizacijskimi sposobnostmi.

Za dolgoročno stabilnost bi morale NVO pridobiti stalne vire financiranja, kar bi zmanjšalo cikličnost priliva sredstev iz projektnega financiranja. To pa bi olajšalo tudi dolgoročno planiranje strategij razvoja NVO. Slabost za številne NVO pomeni tudi odmik od postavljenih ciljev zaradi iskanja sredstev in prevzemanje kakršnih koli nalog, za katere lahko dobijo sredstva za lastno preživetje. NVO so zaradi opuščanja osnovnih ciljev in želje po preživetju za vsako ceno na dolgi rok še bolj oslABLJENE. To pomeni, da izgubljajo precej časa z iskanjem sredstev za svoje delovanje, namesto da bi več časa posvečale svoji dejavnosti.

Na podlagi primerjalnopravnega pregleda ureditve NVO lahko izpostavim naslednje slabosti in prednosti slovenske ureditve:

- Slovenska statusna-pravna ureditev zasebnega prava ponuja dovolj oblik, v okviru katerih se lahko NVO ustanovijo. Čeprav zavoda posebnega tipa pravne osebe v tujini ne poznajo, ga v Sloveniji kaže obdržati, ker je neločljivo povezan z našo zgodovinsko ureditvijo družbenih javnih služb in ker lahko služi povezovanju NVO in države v prihodnosti. Prav tako se je ta oblika zelo dobro obnesla v praksi, ker se je največ perspektivnih slovenskih NVO ustanovilo v tej obliki, ki ponuja enostavne in slovenskim razmeram prilagojene možnosti financiranja, delovanja in razvoja.
- Financiranje NVO pri nas ni urejeno na zadovoljivni ravni, ker so za zasebne donacije NVO predvidene pre nizke olajšave in ker davčna zakonodaja samofinanciranja NVO ne spodbuja.
- Status delovanja v javnem interesu bi Slovenija morala urediti na načelni ravni, ki bi zajela vse statusne oblike NVO. Takšen zakon bi moral natančno urediti tudi postopek pridobitve tega statusa, njegove posledice in obveznosti NVO, ki jim je podeljen ta status.

Dokazala sem upravičenost obstoja hipoteze Zakaj je pomembno sodelovanje uporabnikov z NVO? Pri vključevanju NVO v procese urejanja družbenega življenja je pomembna ugotovitev, da ne gre le za obveščanje uporabnikov o odločitvah, ki se sprejemajo ali pa so že sprejete. Vključevanje pomeni, da imajo uporabniki možnost učinkovitega vplivanja na dogajanje in spreminjanje obstoječega stanja in na odločanje v organizaciji. Uporabniki se lahko poleg tega, da vzpostavljajo svoje lastne organizacije, vključujejo v zelo različne aktivnosti posameznih služb. Od vključevanja uporabnikov v delovanje socialnih služb imajo koristi uporabniki in organizacije. Slednje z vključevanjem uporabnikov postanejo bolj odprte, fleksibilne, dostopne, zanesljive, koordinirane, uporabniku prijazne in kakovostne. Uporabnikom pa vključevanje v odločanje o lastnem življenju omogoča osebno rast in razvoj, boljše življenje, večjo stopnjo socialne integracije in večjo enakopravnost in bi morali biti boljše seznanjeni z

NVO, ki delujejo na njihovem območju, z njihovimi programi itd. Vključevanje uporabnikov predstavlja izziv institucionalizirani diskriminaciji in izključenosti, ki so je deležni ljudje, ko se znajdejo v situaciji, da potrebujejo pomoč. Nenazadnje vključevanje državljanov je nujen predpogoj demokracije v demokratičnih sistemih, kjer bi javne službe moral delovati demokratično.

Primer organizacije Zveze Sonček, trenutno največje tovrstne organizacije na področju socialnega in zdravstvenega varstva pri nas, je pokazal, da so te organizacije v družbi pomembne, saj skušajo zadovoljiti tiste potrebe ljudi, ki jih država s svojimi javnimi službami ne more. Na podlagi njihovega finančnega načrta je predstavljeno financiranje skozi obdobje desetih let. Pri tem je kot vrsta drugih NVO naletela na več težav, ki pa jih je uspešno prebrodila. To se kaže tudi v trenutnem stanju, saj nima velikih finančnih težav.

Potrdila sem hipotezo, da so razmerja med NVO in državnimi organi neurejena. Državni organi ne izpolnjujejo obveznosti, kršijo roke za dogovor, postopki tečejo prepočasi, tudi številne urgence ostajajo brez učinka, kar vse kaže na podcenjevalni odnos države do NVO.

Sektor NVO predstavlja pomemben instrument demokratizacije in pluralizacije odnosov, razširitve individualnih možnosti in svobodne izbire posameznikov in povečanja aktivne participacije v moderni družbi.

Vse to so vzroki za to, da bi se država resnično zavedala pomembnosti teh organizacij v današnjem svetu in jih tako tudi obravnavala. Za vse, kar ni v redu, pa vendar ni kriva samo država. Pomembna je pri tem tudi splošna zavest nas vseh, zaradi katere bi se morali zavedati, da smo tudi vsi mi dolžni na tem področju kaj storiti.

LITERATURA

- Črnak, Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja. 1999. *Razvoj, vloga in pomen neprofitno – volonterskega sektorja v Sloveniji. Zbornik strokovnih prispevkov »Vloga in financiranje NVO«.* Fiesa, 1997. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo in Zavod za odprto družbo
- De – Jong – Nemanič, Alenka. 1999. *Društva: Kdo potrebuje predpise o društvih v javnem interesu.* Ljubljana: Pravna praksa št. 21-22/99.
- Debelak, Slavko in Trstenjak, Verica. 1996. *Predpisi o društvih in ustanovah.* Ljubljana. uradni list RS 1996.
- Horvat, Mitja. 1996. *Društva.* Ljubljana: Upravni zbornik, št. 1/1996.
- Kamnar, Helena. 1999. *Javni zavodi med državo in trgov.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kokalj, Vida. 2000. *K mnenjem ob Noveli Zakona o društvih.* Ljubljana: Pravna praksa št. 9.
- Kolarič, Zinka. 1994. *Neprofitno – volonterske organizacije v Sloveniji.* Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.
- Kolarič, Zinka, Črnak – Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja. 2002. *Zasebne neprofitno – volonterske organizacije v mednarodni perspektivi.* Ljubljana: FDV:
- Leskošek, Vesna in Hrženjak Majda. 2002. *Spremenjene vloge nevladnih organizacij.* Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Murgel, Jasna. 1999. *Pravni položaj mednarodnih nevladnih organizacij po mednarodnem pravu in pravu Republike Slovenije.* Ljubljana: Pravnik št. 9 – 10/99.
- Primožič, Jože. 2001. *Trženje v neprofitni, nevladni organizaciji.* Diplomsko delo Visoke poslovne šole. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Šinkovec, Janez. 1997. *Pravice in svoboščine.* Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Šircelj, Andrej. 1999. *Davčna ureditev nevladnega sektorja. Vloga in financiranje NVO,* Zbornik strokovnih prispevkov Fiesa 1997. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.
- Šporar, Primož, Strojani, Tatjana in Bien, Simon. 2000. *Nevladne organizacije v Sloveniji, poročilo 2000.* Ljubljana: Pravno – informacijski center nevladnih organizacij – PIC.
- Šporar, Primož, Strojani, Tatjana in Bien, Simon. 2004. *Poročilo o položaju nevladnih organizacij v Sloveniji: 2003/04: terminologija, javna korist, financiranje in davčna ureditev, civilni dialog.* Ljubljana: Pravno informacijski center nevladnih organizacij – PIC.
- Tavčar, I. Mitja. 2005. *Strateški management nepridobitnih organizacij.* Koper: Fakulteta za management.
- Torkar, Aleš in Čendek, Sonja. *Stabilno financiranje NVO.* Ljubljana: Center za neprofitni management.
- Trstenjak Verica. 1995. *Ustanove ponovno v našem pravnem sistemu.* Ljubljana: Pravna praksa št. 338.

- Trstenjak, Verica. 1997b. *Ustanove v sodobnem pravnem sistemu: doktorska disertacija*. Ljubljana: Gospodarski vestnik
- Trstenjak, Verica. 1997a. *Statusne in davčne pravne podlage NVO v Sloveniji*. Zbornik strokovnih prispevkov »Vloga in financiranje NVO«. Fiesa 97. Ljubljana: Regionalni center za okolje in srednjo in vzhodno Evropo in Zavod za odprto družbo Slovenije.
- Trstenjak, Verica. 1999. *Moderna tipologija pravnih oseb in načelo numerus clausus*. Ljubljana: Podjetje in delo št. 6-7/1999.
- Trunk, Širca, Nada in Tavčar, Mitja. 2000. *Management nepridobitnih organizacij*. Koper: Visoka šola za management v Kopru.
- Vrečko, Barbara. 1994. *Udeležba javnosti v Sloveniji*, Ljubljana: Priročnik o udeležbi javnosti v postopkih sprejemanja odločitev na področju varstva okolja. Sedanja praksa in možnosti razvoja v prihodnje, Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.
- Zelinski, Daniel. 1998. *Development of civil society for a Europe of solidarity*. Committee on Parliamentary and Public Relations.

VIRI

www.icnl.org/z naslovom Global Perspectives in Not-for Profit Law

www.cnvos.si

Finance št. 32/2006

Ustava RS (Ur.l. RS št. 66/2000)

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, izvirnik: Universal Declaration of Human

Rights, General Assembly Resolution 217 (III) of United Nations of 19 December 1948

Zbornik strokovnih prispevkov »Vloga in financiranje NVO«, Fiesa 97. Ljubljana: Regionalni center za okolje in srednjo in vzhodno Evropo in Zavod za odprto družbo Slovenije.

Almanah Zveze Sonček 2005.

Interna gradiva Zveze Sonček.

Zakon o pravico do združevanja v društva in politična društva iz leta 1867

Zakon o pospeševanju turizma (Ur.l.RS št. 57/1998)

Zakon o društvih (ZDru) – (Ur.l. RS št. 89/99)

Zakon o zavodih (ZZ) – (Ur.l. RS št. 8/96)

Zakon o ustanovah (ZU) – (Ur.l. RS 60/95)

Zakon o ustanovah iz leta 1930

Zakon o dohodnini (ZDoh) – (Ur.l. RS št. 71/93)

Zakon o davku od dobička pravnih oseb (ZDDPO), - (Ur.l. RS št. 72/1993)

Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV) – (Ur.l. RS, št. 89/1998)

Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur.l. RS št. 59/1996)

Zakon o gospodarskih javnih službah (Ur.l. RS št. 30/93)
Zakon o vojnih invalidih (Ur.l. RS št. 75/97)
Zakon o žrtvah vojnega nasilja (Ur.l. RS št. 63/1995)
Zakon o varstvu potrošnikov (Ur.l. RS št. 20/98)
Zakon o športu (Ur.l. RS št. 22/98)
Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur.l. RS št. 29/98)
Zakon o veterinarstvu (Ur.l. RS št. 16/96)
Zakon o varstvu okolja (Ur.l. RS št. 1/96)
Evropska konvencija o človekovih pravicah; izvornik: European Convention on Human rights, Council of Europe, 1951 (Ur.l. RS št. 44/1993)
Pravilnik o vodenju registra društva (Ur.l. RS 4/2000)
Navodilo o razvrščanju društev v registru društev (Ur.l. RS 7/2002)
Poročilo Varuha človekovih pravic in svoboščin za leto 1999
Splošna deklaracija Združenih narodov o človekovih pravicah
Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah
Partnerstvo za pristop 1999
Obči državljanski zakonik